

КАКО ДО ОМЛАДИНСКИХ ПРОСТОРА У РУРАЛНИМ ЗАЈЕДНИЦАМА

МЛАДИ ЗА ЗАЈЕДНИЦУ.
ЗАЈЕДНИЦА ЗА МЛАДЕ.

КАКО ДО ОМЛАДИНСКИХ ПРОСТОРА У РУРАЛНИМ ЗАЈЕДНИЦАМА

ИЗДАВАЧ

Министарство туризма и омладине Републике Србије и
Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH
Жоржа Клемансоа 19, 11000 Београд, Србија
у име Министарства за економску сарадњу и развој Немачке (БМЗ)

ЗА ИЗДАВАЧА

Министарство туризма и омладине Републике Србије
Ивана Антонијевић
Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH
Марија Радовановић Никлановић

АУТОРКЕ

Вања Калаба
Виолета Станковић

УРЕДНИЦЕ

Слађана Јовић
Јелена Јанакиевска

РЕЦЕНЗИЈА

Снежана Клашња
Марија Ивковић Тркуља
Кристијане Фрише
Слађана Јовић
Ведрана Перовић

ЛЕКТУРА И КОРЕКТУРА

Славица Цветановић и Јелена Стојановић Ђумић

АУТОРИ ФОТОГРАФИЈА:

Фотографија на страни бр. 8 - ГИЗ
Фотографија бр. 1 (Прилог 4) - Млади Кљајићева
Фотографија бр. 2 (Прилог 4) - Фондација Ана и Владе Дивац
Фотографија бр. 3 (Прилог 4) - Центар за културу и образовање Сонта (ЦЕКОС)
Фотографија бр. 4 (Прилог 4) - Активисти из комшилука
Фотографија бр. 5 (Прилог 4) - ГИЗ
Фотографија бр. 6 (Прилог 4) - ГИЗ
Фотографија бр. 7 (Прилог 4) - Канцеларија за младе Костолац
Фотографија бр. 8 (Прилог 4) - Канцеларија за младе Куршумлија
Фотографија бр. 9 (Прилог 4) - Зелени витезови реке Колубаре
Фотографија бр. 10 (Прилог 4) - Локална иницијатива Владичин Хан
Фотографија бр. 11 (Прилог 4) - ГИЗ

ДИЗАЈН И ПРИПРЕМА ЗА ШТАМПУ

Executive Group

ГОДИНА И МЕСТО ИЗДАЊА

Октобар 2025, Београд

ИСБН број

ISBN-978-86-83314-01-0

- Ова публикација је припремљена у оквиру сарадње Немачке и Србије, коју спроводи Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH у партнерству са Министарством туризма и омладине републике Србије.

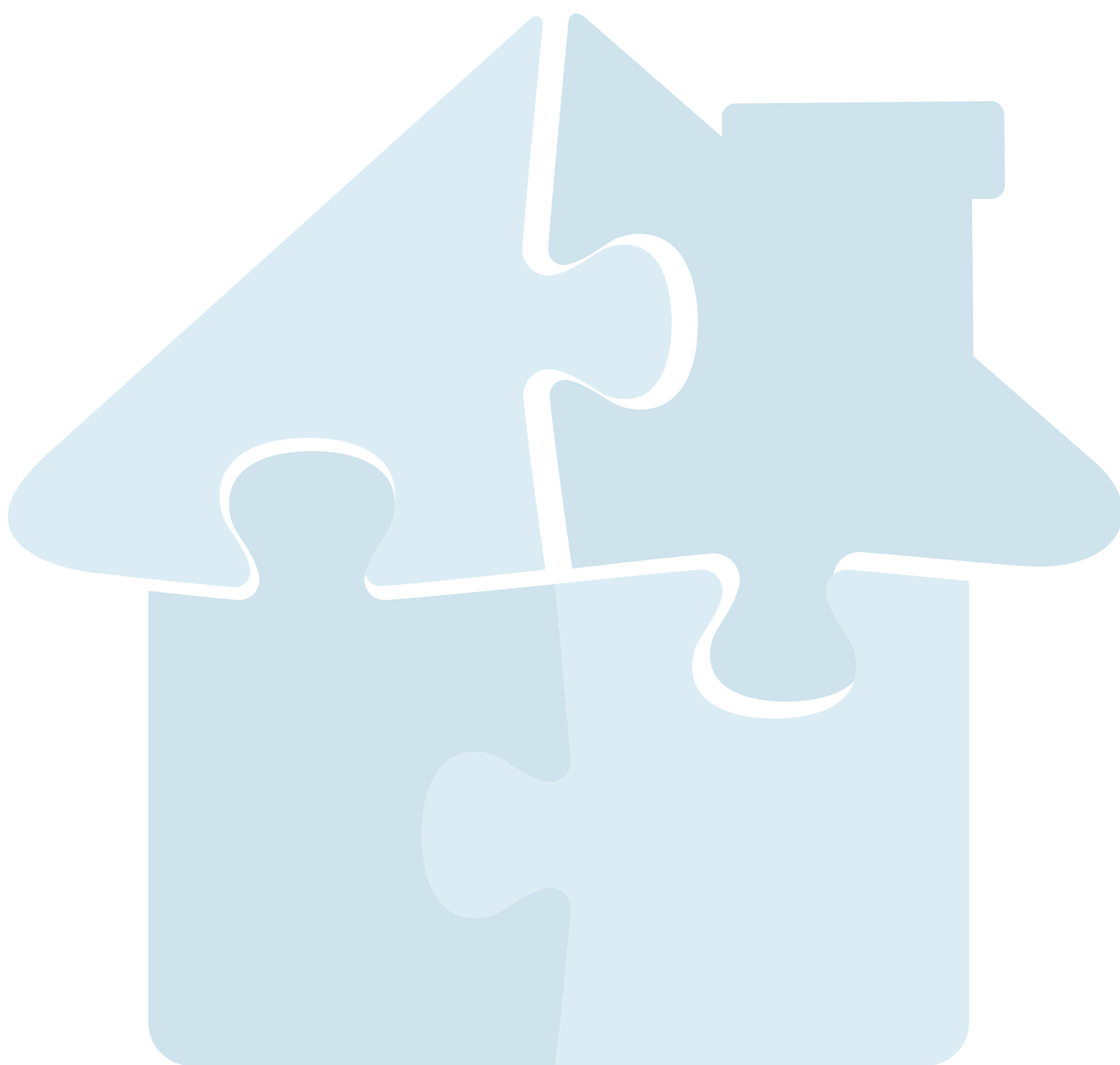
- Сви термини који су у овом тексту изражени у граматичком мушком роду подразумевају природни мушки и женски род лица на које се односи.

Садржај

Увод.....	9
Основни појмови.....	10
Важност омладинских простора у руралном развоју	12
„Када и банкомат оде из села“ - улога омладинских простора у развоју руралних заједница.....	12
Могући приступи и кораци у успостављању омладинских простора.....	16
Креирање и усвајање Документа омладинске политике на локалном нивоу.....	18
Избор и физичко уређење простора за младе.....	22
Власништво простора.....	22
Уређење простора.....	26
Улога КЗМ и координатора/ке канцеларије за младе у успостављању простора.....	28
Модел оснивања и структуре управљања омладинским простором	30
Важност ресурса.....	41
Припрема и планирање програма омладинског простора.....	44
Одржавање простора и одрживост	50
Завршна реч	54
Прилози	55
Референца	72

Млади у омладинском простору у селу Гамзиград код Зајечара

“ Омладински простори у руралним заједницама могу бити ограничени у ресурсима, али потенцијал развоја остаје неограничен. ”

Увод

Коме је приручник намењен?

У складу са Стратегијом за младе у Републици Србији за период од 2023. до 2030. године, која по први пут системски препознаје значај омладинских простора, овај приручник пружа смернице и инспирацију за њихово оснивање и оживљавање у руралним срединама. Намењен је свим кључним актерима омладинске политике – локалним самоуправама, удружењима младих и за младе, као и неформалним групама младих – који преузимају иницијативу и одговорност да унапреде живот младих у својим заједницама.

Овај приручник сагледава ширу слику улоге омладинских простора, приказујући их као кључне покретаче **ревитализације руралних средина**. Они нису само места за окупљање, едукацију и повезивање младих, већ снажни инструменти у борби против миграција ка урбаним центрима. Креирањем простора где млади могу развијати своје вештине, учити и доприносити локалном развоју, руралне заједнице постају привлачније за живот, јачајући осећај припадности, друштвену кохезију и локалну економију.

Практични део приручника нуди **могуће кораке** – од истраживања потреба младих и израде локалних акционих планова до формирања управљачких структура и осмишљавања конкретних програма. Поред тога, приказани су **примери добре праксе** из Србије и научене лекције који су проистекле из искуства сарадње Немачке организације за међународну сарадњу (ГИЗ) и Министарства туризма и омладине Републике Србије у оквиру које је у 12 јединица локалне самоуправе (ЈЛС) пружена подршка за оснивање простора за младе у руралним срединама.

Оснивање омладинских простора захтева посвећеност, визију и јасну стратегију. Уз ангажовање свих релевантних актера, ови простори могу постати **центри позитивних промена**, подстичући развој руралних заједница и стварајући будућност у којој млади бирају да остану, граде и унапређују своје локалне средине. Омладински простори доказују да је и са ограниченим ресурсима могуће постићи значајан утицај.

Овај приручник је ваш савезник у процесу – практични водич који показује да је промена могућа када постоји воља, сарадња и одлучност.

Основни појмови

Омладински центар, омладински клуб, омладински простори

Омладински простори су места намењена младима, где могу да се окупљају, развијају своје идеје, уче, креирају садржаје и активно учествују у друштвеном животу. То могу бити омладински центри, клубови, или други простори који пружају подршку младима кроз активности омладинског рада, као и едукативне, културне, креативне и друштвене активности.

Ови простори имају кључну улогу у оснаживању младих, подстицању њиховог учешћа и развоју заједнице. У зависности од модела управљања, омладински простори могу бити вођени од стране младих, удружења младих и за младе или локалне самоуправе, али им је заједничко то да су прилагођени потребама и интересима младих, пружајући им сигурно и подстицајно окружење за учење и развој.

Омладински простори су места где се развијају активности, сервиси и програми за младе кроз међусекторску сарадњу, повезујући актере омладинске политике, јединице локалне самоуправе, државне институције као и привредни сектор. Заједничком сарадњом и умрежавањем ресурса и експертизе, долази се до модела сарадње који потпомаже развој потенцијала младих, користећи приступ и простор који је пријемчив младима.

Стандарди омладинских простора (ОПЕНС 2021)¹, препознају 3 основна простора за младе; Омладински центар, Омладински ресурсни центар и Омладински клуб, који се међусобно разликују по сврси, али и по просторном и програмском капацитету. За потребе овог приручника, првенствено ћемо се бавити **омладинским клубом и омладинским центром**, док ћемо овом приликом ресурсни омладински центар оставити по страни.

Имајући у виду да овај приручник има за циљ да **подстакне развој омладинских простора у мањим заједницама**, важно је имати на уму да ти простори често започињу из **скромних услова**, а понекад и из изазовне стартне позиције. Управо због тога, када у овом приручнику говоримо о омладинским просторима, **ти простори не морају, нити је реално очекивати, да одмах задовоље све прописане критеријуме**. Представљене дефиниције простора су путоказ ка циљу. Свака заједница напредује својим темпом, а кључ је у препознавању тог развојног пута, постављању јасне визије и пружању подршке како би се простор за младе изградио, ојачао и постао сигурно место за раст, учење и повезивање младих и заједнице.

Сходно претходно наведеном, уколико другачије није назначено, појмови **омладински центар и омладински клуб, као и омладински простори који су на њиховом развојном путу**, у даљем тексту ће се заједнички називати **омладинским просторима или просторима**.

Према Речнику омладинске политике², омладински клуб и омладински центар имају следеће значење:

¹ Стандарди омладинских простора (омладински клубови, омладински центри и омладински ресурсни центри); ОПЕНС (2021)

² Андрашевић и сарадници (2015); Речник омладинске политике – дефинисање појмова, актера омладинске политике у Р. Србији и њихових улога; Национална Асоцијација Практичара/ки омладинског рада, НАПОР

ОМЛАДИНСКИ КЛУБ је место/простор где се млади окупљају и проводе слободно време, а у којем се спроводе различити програми, пројекти и активности омладинског рада који подстичу њихов лични и социјални развој. Младима се пружају могућности да постану активни партнери у развоју друштва. Све активности су развојног и процесног карактера, а одржавају се под директном супервизијом компетентних омладинских радника/ца. Омладински клуб може бити основан и вођен од стране удружења младих и за младе, локалне самоуправе, школе, цркве или релевантне институције. Разлика између омладинског центра и клуба може се видети и у нивоу учешћа младих у процесима доношења одлука и спровођења активности. У омладинском центру, млади могу бити само „пасивни“ корисници услуга (нпр. учење страног језика, израда веб-сајтова итд), док у омладинском клубу они одлучују како ће клуб изгледати, које ће му бити радно време, учествују у креирању програма, брину о опреми, учествују у спровођењу активности уз супервизију омладинских радника/ца (млади музичари користе простор за вежбање и организовање концерата, млади уз подршку омладинских радника организују филмске вечери након којих се воде дискусије). Због тога млади имају развијенији осећај власништва над омладинским клубом него над центром, доживљавајући га као сопствени простор.

ОМЛАДИНСКИ ЦЕНТАР је место/простор где се млади окупљају да би слободно време испунили на користан начин, а у одређеним случајевима и ради стицања специфичних знања и вештина. У омладинском центру углавном се спроводе активности које спадају у области вршњачке едукације и рада са младима, нпр. учење страних језика, фотографије, рачунарства. Омладински центар пружа оне активности које недостају у широј заједници, било да су из културне, спортске или образовне сфере и омогућава неформалним групама, удружењима младих и за младе, канцеларијама за младе, њиховим (кровним) савезима да реализују програме и заједнички управљају програмима, а појединим случајевима и простором уколико је омладински центар вођен од стране више актера или савеза. Омладински центар може имати и свој омладински клуб, а у њему се могу спроводити и програми/пројекти који се специфично баве омладинским радом. У овом случају потребно је ангажовати омладинске раднике/це са неопходним компетенцијама. Омладински центар се може посматрати као шири појам од омладинског клуба.

НАПОМЕНА:

Уколико не познајете и не разумете појмове попут омладинског рада, неформалног образовања, актера омладинске политике, канцеларије за младе, удружења младих и за младе, неформалне групе младих, омладинска политика, национална стратегија за младе итд.

Препоручујемо да консултујете публикацију:

РЕЧНИК ОМЛАДИНСКЕ ПОЛИТИКЕ
– дефинисање појмова, актера омладинске политике у Р. Србији и њихових улога³

³ Андрашевић и сарадници (2015); Речник омладинске политике – дефинисање појмова, актера омладинске политике у Р. Србији и њихових улога; Национална Асоцијација Практичара/ки омладинског рада, НАПОР

Важност омладинских простора у руралном развоју

„Када и банкомат оде из села“ - улога омладинских простора у развоју руралних заједница

Миграција младих људи из руралних у урбана подручја један је од кључних изазова са којима се суочавају савремене заједнице. Овај процес доводи до депопулације села, слабљења локалне економије, губитка културне посебности и локалног идентитета. Млади људи често напуштају своје локалне средине у потрази за бољим образовним, пословним и друштвеним приликама, што дугорочно може довести до стагнације и социо-економског пропадања руралних заједница. Према стручним анализама, истиче се да у Србији има 4.700 села, док су предвиђања да ће за 10 година нестати 1.200, јер свако четврто село има мање од 100 становника, док више од 1.000 села нема ни продавницу ⁴.

„Нама је тренутно највећи проблем, што су изместили банкомат из села. Када и банкомат оде, како неће млади.“

Млада особа (23 године)
Удружење ЦЕКОС, Сонта

Из наведеног видимо да овај тренд носи са собом низ социоекономских и демографских импликација. Ове заједнице суочавају се са депопулацијом, мањком радне снаге, неразвијеном инфраструктуром и недоступношћу основних услуга, што значајно отежава њихов развој и доводи до потенцијалног нестанка појединих села у блиској будућности. Са овим проблем се не суочава само Србија. Комитет министара Савета Европе 2025. године доноси препоруку о друштвеном, економском и политичком учешћу младих који живе у руралним заједницама⁵. Овај документ препознаје да млади у руралним срединама често немају једнак приступ ресурсима, услугама и могућностима у поређењу са својим вршњацима у урбаним срединама. Ова препорука позива државе чланице да предузму конкретне мере како би обезбедиле равноправан приступ образовању, запошљавању, политичком одлучивању и друштвеним услугама за младе који живе у селима и удаљеним заједницама. У том контексту, отварање омладинских центара и клубова у руралним подручјима представља један од кључних одговора на идентификоване потребе. Ови простори пружају младим људима сигурно окружење за лични развој, учење, активно учешће и повезивање, истовремено пружајући приступ подршци, информацијама и програмима који доприносе њиховом оснаживању и останку у заједници. На тај начин се доприноси не само индивидуалном развоју младих, већ и ревитализацији руралних средина кроз активно укључивање нове генерације у друштвене токове.

⁴ Гулан, Б. (2019): Сеоска подручја у Србији - спасавање села и државе: Прометеј, Нови Сад

⁵ ЦМ /Рец (2025)3 - Препорука Одбора министара државама чланицама о друштвеном, економском и политичком учешћу сеоске омладине (усвојена од стране Одбора министара 7. маја 2025. године на 1528. састанку заменика министара)

Поред ових изазова, рурална подручја имају велики потенцијал - од пољопривреде, руралног туризма, занатства или, захваљујући новим технологијама, развоја нових послова која традиционално нису постојали у овим заједницама. **Кључну улогу у њиховом развоју имају млади**, који доносе иновације и свеже идеје. Њихово активно учешће у планирању и спровођењу развојних стратегија не само да им пружа боље прилике за образовање и запошљавање, већ и јача везу између руралних и урбаних заједница. Дигитализација је посебно важна у овом процесу, јер омогућава младима да унапреде локалну економију и повежу је с глобалним тржиштима.

Међутим, **миграција младих остаје један од главних изазова на који треба одговорити, али како?**

Научне расправе истичу да младима не треба ограничавати могућност мобилности, већ створити услове због којих би желели да се врате (Satsangi i Gkartzios, 2019; Shucksmith, 2010)⁶. Позитиван приступ миграцијама **не значи спречавање одлазака, већ подршку повратку побољшањем квалитета живота** у локалним заједницама. Тако би они који одлазе ради школовања имали разлога да се врате, а истовремено би се смањиле миграције из нужде, које нису резултат жеље, већ потребе за бољим условима живота. Области које се посебно истичу за побољшање квалитета живота су запошљавање, образовање, транспорт, становање, култура и слободно време, друштвени односи, учешће у заједници и отворености према новим идејама⁷.

Омладински простори – попут омладинских центара, клубова – могу значајно допринети побољшању у већини ових области. Дакако, омладински простори нису једини одговор, али у **комбинацији са осталим мерама стратегија и програма за рурални развој** представљају значајну стратешку меру улагања у младе а тиме и ревитализацију заједница.

Овим уједно рушимо и један од **најчешћих митова о омладинским просторима**, а то је да су то само места за слободно време, рекреацију и забаву младих. Овај мит и неразумевање сврхе омладинских простора умањује њихов шири значај и потенцијал. Иако омладински простори често укључују активности које су забавне, њихов главни циљ није само рекреација и слободно време, њихов значај је далекосежнији, представљајући активности које могу променити живот младима и допринети ревитализацији локалних средина.

ПРВО

, у оквиру омладинских простора могу да се организују образовни програми неформалног образовања и омладинског рада који услед своје флексибилности брзо одговарају на потребе тржишта рада. Ово може укључивати обуке за дигиталне вештине или предузетништво, где млади уче како да покрену сопствене бизнисе или унапреде локалну пољопривреду кроз иновативне методе, али једнако тако да се обезбеди трансгенерацијски пренос знања, где млади често од старијих генерација уче традиционалне вештине, док истовремено уводе нове технологије и иновације. Ове активности унапређују њихове професионалне капацитете и стимулишу локалну економију кроз иновације и смањење незапослености. Доступност образовања омогућава младима да прате најновије трендове тржишта, као и могућности сагледавања како да се у руралним заједницама модернизују традиционалне послови, стварају нове прилике за рад у родном месту и повежу се са старијим генерацијама кроз размену знања и вештина.

⁶ Schorn, M. (2022); Implementing youth-oriented policies: A remedy for depopulation in rural regions?; Vienna Yearbook of Population Research 2023 (Vol. 21), pp. 107–147

⁷ ИБид

ДРУГО

омладински простори играју кључну улогу у јачању друштвене повезаности и припадности заједници. Ови простори не само да нуде забаву, већ стварају прилике за интеракцију младих из различитих средина, чиме се граде поверење и међусобно поштовање. Организовање догађаја попут спортских турнира, културних фестивала или различитих радионица омогућава младима да заједнички стварају, деле искуства и развијају емоционалне везе. Овакве активности не само да зближавају учеснике, већ јачају и осећај припадности њиховој локалној заједници.

Осим тога, омладински простори пружају алтернативу ризичним понашањима, нудећи структурисане активности и сигурно окружење. То може бити организовање вечерњих дружења, уметничких перформанса или заједничких спортских активности, што младима омогућава продуктиван и здрав начин провођења слободног времена, као алтернативу улици, кладионици, алкохолу и другим психоактивним супстанцама.

Такве активности не само да обogaђују друштвени и емоционални живот, већ и граде идентитет и припадност, мотивишући младе људе да остану на свом месту, препознајући његов потенцијал.

ТРЕЋЕ

омладински простори играју кључну улогу у оснаживању младих да учествују у доношењу одлука и обликују будућност својих заједница. Кроз разне активности омладинског рада младима се пружа прилика да развију критичко размишљање, лидерске и организационе вештине, као и самопоуздање за активно учествовање у процесима одлучивања – да буду питани и да се њихов глас чује. На пример, омладински простор може организовати јавну дискусију на тему локалних проблема, као што је унапређење саобраћајне инфраструктуре. Млади износе своје идеје, предлажу решења и уче како да конструктивно комуницирају са доносиоцима одлука, попут представника општине. На тај начин, не само да утичу на креирање конкретних политика, већ стичу и осећај власништва над процесима који обликују њихов свакодневни живот.

Омладински простори подстичу младе да не буду само корисници него и ствараоци, пружајући им подршку за спровођење локалних иницијатива и пројеката. На пример, млади из удружења ЦЕКОС у Сонти су кроз кампање crowdfundinga и играње позоришних представа иницирали прикупљање средстава за обнову културног центра. На овај начин, млади не само да преузимају одговорност за добробит своје заједнице већ и постају пример другима како појединци могу допринети променама. Партиципација омогућава младима да боље разумеју како функционишу институције и локалне политике, док доносиоци одлука добијају прилику да боље одговоре на потребе младих. Резултат је обострана корист – заједница добија иновативна и практична решења, док млади добијају прилику да постану активни и одговорни грађани.

ЧЕТВРТО

– омладински простори представљају мост између различитих актера – државних институција, цивилног сектора, привреде и локалне заједнице. Кроз међусекторску сарадњу, ресурси се ефикасније користе, а друштвени изазови решавају интеграцијом различитих знања и капацитета. На пример, у руралним срединама, проблем незапослености младих може се решавати кроз заједничке напоре: Национална служба за запошљавање може обезбедити субвенције за младе предузетнике, приватни сектор може понудити праксу и менторство, док се у омладинским просторима могу организовати обуке.

Омладински простори, захваљујући флексибилним програмима, досежу и до младих у ризику од социјалне искључености, који нису део формалних система. Препознавањем њихових потреба, омладински радници/е успостављају контакт са надлежним институцијама, попут центара за социјални рад или полиције, чиме се обезбеђује правовремена подршка и заштита. Оваква сарадња не само да оснажује, већ их задржава у локалним заједницама, смањујући миграције и подстичући одржив развој.

Улагање у омладинске клубове и центре представља стратешку инвестицију. Њихов значај је посебно изражен у руралним заједницама, где служе као кључна тачка окупљања, учења и оснаживања младих, стварајући темеље за дугорочни друштвени и економски напредак.

Могући приступи и кораци у стварању омладинских простора

Свака заједница је јединствена, са сопственим изазовима, предностима и могућностима. Због тога не постоји универзалан рецепт за успостављање омладинских простора – сваки процес захтева прилагођавање специфичном контексту заједнице. Некада се одређени кораци у овом процесу догоде пре, а некада касније, у зависности од околности - и то је сасвим у реду, докле год се иде до крајњег циља.

Постоји неколико приступа које заједнице могу применити:

- 1. Процес вођен од стране јединице локалне самоуправе (ЈЛС):** У овом моделу, ЈЛС преузима иницијативу и одговорност за креирање простора за младе.
- 2. Процес вођен од стране удружења младих и за младе и њихових савеза:** Овај модел се ослања на иницијативе неформалних група младих, удружења младих или омладинских организација – активистички приступ.
- 3. Комбинација ова два модела:** Кроз сарадњу локалних власти и удружења младих и за младе и њихових савеза, комбинују се ресурси и идеје ради заједничког успеха.

Сваки приступ има своје предности и препреке, а избор зависи од заједнице и од тога који актер у датом моменту има највећу снагу, истрајност и мотивисаност да поведе процес. Без обзира који приступ одабрали, важно је да знамо једно – **овај простор припада младима – и то свим младима.**

Шта то конкретно значи?

- Без обзира на то ко управља простором – ту је у служби младих и за младе и **деловање у најбољем интересу младих, без обзира на остале интересе, увек се ставља на прво место.** Ово је место које мора укључити и оснажити младе да доносе одлуке, имају глас и активно учествују, а не место где само „проводе време“ као пасивни корисници.

- Омладински простор је место где се млади осећају сигурно и где су изложени позитивним вредностима и здравом начину живота (без промоција алкохола и других ПАС). То је место где се сви млади могу укључити, без обзира на порекло, друштвени статус или интересовања. Понекад се деси да одређена подгрупа младих превлада и неформално претвори простор у само њихов, док се други млади не осећају пријатно. Омладински радници/е на ово морају посебно обратити пажњу и додатно се потрудити да простор буде програмом и атмосфером отворен и атрактиван за све – не само за одређене групе или „привилеговане младе“. Важно је додатно се потрудити да се укључе млади из маргинализованих група, како би свако имао шансу да учествује и осећа да је ово место њихово.

- Простор мора бити ослобођен политизације – овде нема места за промоцију странака или идеологија. Ово није место за пропаганду него за идеје младих. Међутим, не треба се бојати политике, политика је свуда око нас, политика је и одлука заједнице о томе како ће се у селу сакупљати отпад или организовати локални превоз.

Сигурно ће бити изазова и могућих грешака на том путу – али ако су намере добре и циљ јасан, свака грешка се може исправити и изазов превазићи.

У наредним корацима покушаћемо детаљније приказати предлоге и лекције из праксе за сваки од приступа, уз препоруке како свести потенцијалне грешке на минимум и обезбедити да омладински простори буду заиста места од младих и за младе, где млади могу бити своји, развијати се и радити на стварима које су им важне.

Креирање и усвајање Документа омладинске политике на локалном нивоу

Један од првих важних корака ка успостављању омладинских простора јесте доношење документа омладинске политике на локалном нивоу, који представља основ за планирање и спровођење активности намењених младима у локалној заједници. Овај документ може имати различите називе – некада је носио назив Локални акциони план (ЛАП), а данас то може бити стратегија за младе са акционим планом, програм са акционим планом или само акциони план – не брините – сви су у складу са важећим законским оквиром.

Разлог томе је што се његова основа налази у **Закону о планском систему Републике Србије**⁸, којим је прописано да свака јединица локалне самоуправе (ЈЛС) усваја **План развоја локалне самоуправе** као кровни документ. На основу тога се припремају и други плански документи, укључујући и оне који се односе на младе људе. **Закон о локалној самоуправи**⁹ даје слободу да сами одлуче који облик документа ће користити у области омладинске политике.

Стога, ако наиђете на различите називе и формате докумената у вашој општини – не брините. Важно је да постоји јасан план који показује да су потребе младих препознате и да су за њих планиране конкретне активности. Овај документ је основа за отварање омладинских клубова, центара и простора који младима пружају прилику да се окупљају, развијају и активно учествују у животу заједнице.

У овој публикацији користећемо израз Документ омладинске политике на локалном нивоу (у даљем тексту: Документ).

Документ представља стратешки акт локалне самоуправе који дефинише циљеве, приоритете и мере усмерене ка унапређењу положаја младих и развоју омладинске политике у заједници. Он се ослања на важећу Стратегију за младе Републике Србије (у даљем тексту: СМРС), као и на релевантни законодавни оквир, и користи се као основа за планирање и спровођење активности које одговарају специфичним потребама младих у датој локалној средини.

Сврха Документа је да обезбеди координисан и свеобухватан приступ решавању кључних питања која се тичу младих – од образовања, запошљавања и здравља, до учешћа, социјалне инклузије и других области које су у конкретном тренутку препознате као приоритети.

⁸ Закон о планском систему Републике Србије ("Сл. гласник РС", бр. 30/2018)

⁹ Закон о локалној самоуправи, Службени гласник Републике Србије, број 129 /2007, 83/2014 - Други закон, 101/2016 - Други закон, 47/2018 и 111/2021 - Други закон

Важно је истаћи да израда квалитетног и реалистичног Документа омладинске политике на локалном нивоу подразумева **партиципативан процес** у који су укључени млади, удружења младих и за младе, неформалне групе младих, институције и други релевантни актери који делују у служби младих. Документ укључује анализу стања, дефинисање приоритета, планирање буџета и успостављање механизма за праћење и евалуацију спроведених активности.

Једна од **најчешћих грешака** при креирању Документа, а када исти постаје „мртво слово на папиру“ је управо **изостављање партиципативног процеса и неослањање на релевантна истраживања и чињенице**. Понекада под притиском формланих захтева и рокова, доносиоци одлука прескоче овај корак, те приступе „здраворазумској хармонизацији“ са СМРС, а понекад у великој мери и копирају примере Документа омладинске политике на локалном нивоу из других ЈЛС, све под претпоставком:

„Шта код нас може бити другачије?“

Управо ту **лежи грешка – уложено време и ресурси** у овој фази (као и каснијим) **није изгубљено, већ се сматра инвестицијом у будућност:**

- ✓ Добро управљање, транспарентан процес и информисање јавности да локалне самоуправе препознају младе људе као ресурс од значаја, улажу у садашњост и будућност развоја заједнице
- ✓ Креирање осећаја власништва над Документом од стране младих и осталих релевантних актера доприноси умрежавању, мултисекторком приступу и олакшавању процеса координације спровођења Документа омладинске политике
- ✓ Подстиче иновативна решења и приступе
- ✓ Улагање ресурса (који су могући, иако већ ограничени), у стварне потребе младих људи и заједнице, а не претпостављене
- ✓ Информисање младих и креирање осећаја код младих да су важни и да су питани

Сви ови услови су нужни за спровођење Документа, а ако се не остваре у овом кораку, касније ће се морати вратити на њих – само што ће у каснијем периоду бити много теже оствариви са улагањем више ресурса.

Зашто је Документ омладинске политике на локалном нивоу важан?

Документ омладинске политике на локалном нивоу, поред тога што дефинише смернице и приоритете заједнице у подршци и развоју омладинске политике, по усвајању од стране јединице локалне самоуправе (ЈЛС) постаје **обавезујући правни акт**. Као такав, представља кључни документ од посебне важности, јер:

1. Поставља јасне и конкретне циљеве за унапређење положаја младих, укључујући успостављање и развој омладинских простора као једног од механизма за спровођење мера дефинисаних Документом.
2. Служи као основа за планирање буџета ЈЛС за мере усмерене ка младима, укључујући и трошкове одржавања и опремања омладинских простора.
3. Омогућава повезивање свих релевантних актера – младих, омладинских удружења, образовних установа и других институција – како би заједно радили на стварању простора који одговара потребама младих.
4. Обезбеђује континуитет и дугорочну одрживост омладинских простора, омогућавајући да они наставе да функционишу и у случају промена локалних власти или развојних приоритета.
5. Подстиче активно учешће младих у процесима доношења одлука, како би омладински простори заиста одражавали њихове интересе и потребе.

Документ је алат који обезбеђује да простори за младе буду инклузивни, корисни и дугорочно одрживи.

ВАЖНО ЈЕ НАПОМЕНУТИ да креирање и усвајање Документа омладинске политике на локалном нивоу није нужан предуслов за успостављање омладинских простора, већ представља идеалан и формализован модел деловања. У пракси, процес често иде другачијим током уз многобројне варијације.

Омладински простори често се успостављају на иницијативу младих, док израда и усвајање Документа може уследити као следећи корак. Ако се око простора окупиле довољна група младих, они могу преузети иницијативу за заговарање доношења Документа или паралелно радити на оба процеса.

Пример из Сонте показује како је група младих, окупљена у локалном удружењу, иницирала коришћење постојећег Дома културе за омладинске активности. Кроз јавно заговарање, успели су да обезбеде право коришћења простора путем уговора, упркос чињеници да **ЈЛС Апатин** тада није имала усвојен **Документ омладинске политике на локалном нивоу**. Ово доказује да формални документ није нужан ако постоји потреба и организованост младих.

С друге стране, **примери Костолца, Зајечара, Куршумлије, Сокобање** илуструју модел у којем ЈЛС истовремено ради на успостављању омладинског простора и изради **Документа**. У овом случају, уз подршку Немачке развојне сарадње у Србији, простор је успостављен под координацијом Канцеларије за младе, док неке од активности спроводе и локална удружења младих. Овај процес је послужио и као механизам за јачање учешћа младих у креирању **Документа**.

У Србији постоје и ситуације где ЈЛС има усвојен **Документ**, али не предвиђа омладинске просторе. У таквим случајевима, увек се можемо позвати на СМРС који има један специфичан циљ намењен омладинским просторима, док се на локалном нивоу простори за младе могу користити као механизам за спровођење постојећих мера из **Документа**.

Без обзира на приступ, **кључни фактор увек остаје воља и посвећеност** – када постоји стварна потреба и мотивација, решење се увек може пронаћи.

Одабир и физичко уређење простора за младе

Одабир и прилагођавање адекватног простора за омладински простор представља важан корак, јер простор директно утиче на квалитет спровођења активности, али и приступачност и пријемчивост за младе.

У зависности од тога да ли ће млади сматрати омладински простор као „**своју базу и брутално добро место**“, или пак не, они ће долазити у простор или не.

Наравно, стварање осећаја припадности и ентузијазма који настаје када је простор повезан са њиховим интересима, стилем и потребом за друштвеним окупљањем, остварује се и кроз приступ омладинских радника/ца и активностима које се спроводе, али у великој мери зависи и од самог простора; **његовог капацитета, локације и уређења**.

ЛОКАЦИЈА омладинског простора треба бити лако доступна младима и у близини школа, превозних чворишта или других места која они редовно посећују. Одабир локације мора такође да задовољава безбедност младих као и добро ноћно осветљење.

Иако се у пракси често суочавамо с изазовом да простор не задовољава све услове, креативност и флексибилност могу помоћи да се искористе постојеће опције. На пример, простор може бити на добром месту, али млади немају навику доласка на ту локацију. Такве опције **не треба искључивати**, већ је потребно радити на промени културе и навике, стварајући интерес и подстичући долазак младих.

Иако није део овог пројекта, као пример може послужити град Нови Сад и отварање омладинског центра ОПЕНС у оквиру титуле Европске престонице младих. Као локација за изградњу омладинског центра одабрана је „Кинеска четврт“ која је у датом моменту предствљала индустријску зону, а према истраживањима – млади су већински одговарали да не би дошли у тај део града. Међутим, кроз организовање догађаја и промену приступа, локација се трансформисе у живахно културно и омладинско средиште. Данас је то популарно место које млади масовно посећују, јер су се успели прилагодити њиховим интересовањима и потребама.

Власништво простора

Простор може бити у власништву различитих субјеката. Локалне самоуправе често располажу културним центрима, домовима омладине, јавним салама или просторима месних заједница. Школе, иако су у надлежности локалне самоуправе, управљају својим просторима аутономно. Због демографских промена, у неким селима празни простори у школама могу бити делимично или потпуно неискоришћени. Поред тога, одређени простори могу бити у приватном власништву, попут пословних објеката, кућа или простора приватних образовних установа.

Сви ови простори, у зависности од локалног контекста и ко иницира процес (било ЈЛС или сами млади тј. удружења) могу постати предмет трансформације у просторе за младе, те се процеси доношења одлуке о одабиру простора разликују.

Када иницијативу води јединица локалне самоуправе

Локална самоуправа доноси одлуку о додели простора из свог власништва. Када ЈЛС није власник простора, може користити механизме попут закупа, куповине, јавно-приватног партнерства или донација како би прибавила простор у приватном власништву, али то поред транспарентности и процедура често захтева значајне ресурсе и време, те је интерес ЈЛС за таквим решењем мали или не постоји. Стога, најчешће остаје у домену решења простора који се налазе у њиховом власништву. Препорука је свакако укључити младе у процес доношења одлука од почетка, па и у одабир простора. Један од модела укључивања младих у успостављању омладинских простора у руралним срединама јесте расписивање интерних конкурса од стране ЈЛС на који су се јављали млади са својим идејама (нпр. Костолац, Зајечар, Сокобања, Врање, Власотинце).

ВАЖНА НАПОМЕНА је да се успостављање и функционисање омладинских простора на локалном нивоу заснива на важећем правном и стратешком оквиру Републике Србије.

Закон о младима представља основни правни документ који уређује ову област:

- **Према Члану 20**, средства из буџета Републике Србије обезбеђују се за финансирање програма и пројеката од јавног интереса у областима омладинског сектора.
- **Члан 26** прописује обавезу јединица локалне самоуправе (ЈЛС) да обезбеде услове за остваривање потреба и интереса младих, што укључује оснивање и рад канцеларија за младе, клубова за младе, омладинских центара и других структура.

Као додатни основ служи **Стратегија за младе у Републици Србији (2023–2030)**, посебно **Посебни циљ 2: Просторни капацитети и услуге за спровођење омладинске политике су унапређени и функционални у свим ЈЛС.**

У оквиру овог циља налази се:

- **Мера 2.1:** Омладински простори су успостављени и функционишу у складу са дефинисаним стандардима;
- **Активност 2.1.2.3:** Подржати оснивање нових омладинских центара на локалном нивоу у складу са дефинисаним стандардима (кроз подизање свести, промоцију примера добрих пракси, подстицање већег укључивања младих и удружења у локалне савете за младе и сл.).

У Акционом плану за период 2023–2025. за спровођење СМРС предвиђена је мера која омогућава локалним самоуправама да аплицирају за средства са националног нивоа ради отварања и адаптације омладинских простора, попут клубова и центара за младе.

Од 2023. године, значајно су повећана буџетска средства Министарства туризма и омладине (МТО) за ову намену, посебно када су у питању омладински центри.

Један од кључних услова за добијање подршке је да **простор буде евидентиран у катастру са наменском ознаком за младе**. Овај приступ представља пионирски подухват новијег доба, те је идеалан модел за успостављање одрживих структура омладинске политике, јер обезбеђује дугорочну стабилност и доступност простора за спровођење омладинских активности. **Препоручује се свим ЈЛС које озбиљно улажу у развој омладинских политика да следе овај пример**, без обзира на то да ли аплицирају за национална средства или реализују пројекте самостално.

У мањим заједницама, омладински простори често функционишу у склопу постојећих објеката као што су школе или домови културе. Ово решење се користи када нема простора који су наменски опредељени за младе. У таквим случајевима, простори се деле са другим корисницима према унапред дефинисаном распореду. Овај приступ има своје предности и мане, а о којима ће се детаљније писати нешто касније.

На пример:

- **Домови културе** могу постати мултифункционални простори које различити актери (удружења, организације, групе младих) користе наизменично, зависно од договорених термина и активности. Овакав пример је виђен у Сонти.
- **Школе** могу младима уступити одређену учионицу или део простора који се користи само за омладинске активности, или у временском периоду када нема наставе. Овакав пример је присутан у селима Брезовице (Ваљево) и Рача (Куршумлија).
- **Месна заједница** – овакав пример је виђен у Гамзиграду (Зајечар), где је ЈЛС дала на коришћене простор младима, али он још увек није под њиховим управљањем.

Овакви модели омогућавају оптимално коришћење постојећих ресурса, али захтевају координацију и договор између различитих корисника простора како би се осигурало ефикасно функционисање и доступност за младе.

Када иницијативу воде млади и/или њихова удружења

Када млади и/или њихова удружења желе да пронађу простор за своје активности, кључни корак је утврдити ко је власник простора јер од тога зависи како ће се поступак даље одвијати.

- 1. Ако је простор у власништву локалне самоуправе,** захтев се подноси надлежном одељењу. Важно је истаћи да овај поступак није једнообразан и може се разликовати од општине до општине. Стога, снажна препорука је да се пре подношења формалног захтева информишете код Канцеларије за младе (уколико постоји) о формалним захтевима или у надлежном одељењу за друштвене делатности/омладину (уколико Канцеларија за младе не постоји). Након овога може се упутити молба за састанак са надлежним одељењем или чак председником општине, како бисте на састанку предочили вашу намеру и упознали се са могућностима и даљим формалним процедурама. Формални захтев може да укључи јасно објашњење намере коришћења простора, које активности се планирају спроводити, како ће се простор одржавати, план одрживости и временску одредницу тражења простора.

У неким случајевима ЈЛС издаје простор удружењима по повлашћеној цени (пример Сомбор, Нови Сад), као и што у појединим случајевима пристаје да покрива текуће трошкове простора, док удружење сноси трошкове активности и људских ресурса.

Међутим, овакав процес није увек једноставан и брз. Некада може трајати годинама и захтева озбиљан заговарачки приступ. То подразумева кампање, јавне дебате, петиције, мобилизацију заједнице, писма подршке па чак и спровођење пројеката са јасним циљем заговарања за обезбеђивање простора за младе. С друге стране, понекад се решење пронађе брзо, у зависности од расположивих ресурса, политичке воље и разумевања доносиоца одлука о значају омладинских простора.

Када ваш труд уроди плодом и процес се успешно заврши, следи потписивање споразума/уговора који прецизира све услове коришћења. Тиме простор коначно постаје доступан за активности младих, претварајући ваше идеје у стварност и отварајући врата новим могућностима за заједницу.

- 2. У случају школских простора,** процес подразумева обраћање директору школе или школском одбору, док у неким ситуацијама може бити потребна додатна сагласност Министарства просвете или локалних власти. Услед демографских промена, учионице или други школски објекти често су празни. Ти простори могу бити претворени у просторе за младе. Кључно је показати да ће такво коришћење користити не само младима већ и широј заједници, а да школски ресурси неће бити угрожени.

- 3. Међутим, када је реч о просторима у приватном власништву,** процес је нешто другачији и рекло би се једноставнији – јер представља класичан закуп простора. Млади или њихова удружења треба да приступају власнику са јасним предочавањем за шта ће се простор користити. Понекад власници простора нису вољни да издају простор у ове сврхе због бојазни да ће се простор уништити услед велике фреквенције младих и предрасуда о коришћењу психоактивних супстанци, алкохола и организовању журки од стране младих. Ваша улога је да јасно предочите сврху и намену омладинских простора, који имају управо превентивни и образовни карактер.

Након постигнутог договора, склапа се уговор о закупу или коришћењу који дефинише све важне детаље – од одржавања простора до трајања коришћења. Пре тога, важно је проверити правни статус простора како би се избегли било какви неспоразуми или компликације.

Без обзира на врсту власништва, придржавање правних процедура од суштинског је значаја. Формално дефинисање услова коришћења не само да штити обе стране већ и осигурава дугорочно стабилно функционисање простора. Кроз одговоран приступ и јасну комуникацију, млади могу створити сигуран и одржив простор за своје активности, чак и у заједницама где на први поглед не постоје адекватни ресурси. Простор постаје много више од места окупљања – постаје симбол иницијативе и посвећености младих да унапреде своје окружење.

Уређење простора

Простор за младе треба да задовољава техничке и функционалне захтеве, укључујући доступност опреме, сигурносне стандарде и прилагођеност различитим врстама активности.

Простор првенствено треба да буде мулти-функционалан и флексибилан за спровођење различитих активности. При одабиру намештаја немојте бирати кабасте и тешке столове, већ оне који су лако преносиви. Бирајте столице које су склопиве и које се могу лако сложити у страну када вам не требају. Ово се односи и на сав остали намештај који треба да буде функционалан али веома мобилан. У осмишљавање и уређење простора обавезно укључите младе, јер на тај начин се подстиче осећај власништва и уређења по њиховој мери где ће они желети да долазе и проводе слободно време.

У прилогу се налази резултат радионице одржане са младима у Костолцу и шта су они рекли како треба уредити њихов простор.

РЕЗУЛТАТ РАДИОНИЦЕ СА МЛАДИМА У КОСТОЛЦУ И ЊИХОВО ВИЂЕЊЕ ПРОСТОРА

Простор је неопходно осмислити као мултифункционалан и флексибилан за различите активности, посебно зато што је мали, па је важно пажљиво одабрати сваки комад намештаја и опреме.

- Обезбедити **музику** и мале звучнике како би се тиха музика чула и испред Инфо-кутка.
- **Лејзи бегови**, који се током лепог времена могу изнети и испред омладинског кутка.
- **Освежење**: вода, кафа, сокови, чај.
- **Јак и стабилан интернет**, различити **пуњачи за младе и неколико лаптопова који су лако преносиви**. Током лепог времена, лаптопови се могу користити и испред Инфо-кутка за информисање и припрему активности. Лаптопови морају бити под кључем, а евиденција о коришћењу се обавезно води. Ово истовремено служи као промоција простора јер други млади виде „младе из кутка“ у позитивном окружењу и желе да им се прикључе.
- **Флип-чарт табла**, друштвене игре и лагани столови који се лако померају.
- Препорука је да простор буде и „**pet friendly**“ како би се код младих неговала емпатија и брига о животињама, уз поштовање младих који су алергични.
- **Конзолне игрице** (PlayStation).
- Простор мора поштовати стандард **заштите и сигурности деце и младих** – конзумација алкохола и других ПАС је строго забрањена. Пушење унутар простора није дозвољено (поставити знак забране), али се у околини Инфо-кутка може креирати дискретно место за пушење. Напомена: уколико координатор/ка конзумира цигарете, препоручује се да то не чини пред младима.
- Зидове уредити по препорукама младих, уз постављање **постера** који истичу **људска права и сигурност младих**. Такође, могу се окачити информативни постери других организација и постери са информацијама о правима младих и контактима за случајеве злоупотребе или злостављања.
- **Правила рада Инфо-кутка** потребно је дефинисати заједно са младима и истаћи их на видно место (дизајнирати и одштампати у облику постера већег формата).
- Важно: **младе треба подстицати да брину о простору** – да перу чаше и шоље, сређују након активности и воде рачуна о уредности. На тај начин се ствара осећај одговорности и власништва над простором.

Улога канцеларије за младе и координатора/ке канцеларије за младе у успостављању простора

У локалним заједницама где **не постоји развијено окружење за спровођење омладинске политике** – где нема канцеларије за младе, активних удружења младих и за младе, нити неформалних група – **кључна улога јединице локалне самоуправе (ЈЛС)** јесте да **иницира и покрене процесе који ће оснажити младе и створити услове за њихов квалитетнији живот**. Ови први кораци треба да буду усмерени **ка активирању младих у локалној заједници, изградњи поверења и отварању простора за партиципацију**.

Међутим, **чак и у заједницама где овакви ресурси већ постоје, ЈЛС има важну улогу и обавазу да их додатно ојача, повеже и усмери ка заједничком деловању**.

Први кораци ЈЛС у том правцу укључују:

- израду и усвајање Документа омладинске политике на локалном нивоу,
- оснивање Канцеларије за младе (у даљем тексту: КЗМ),
- успостављање механизма за активно учешће младих у процесима одлучивања,
- обезбеђивање адекватних омладинских простора,
- постављање особе испред ЈЛС одговорне за рад КЗМ – координатора/ке за младе.

Ови елементи представљају основну инфраструктуру за развој омладинске политике и отварају могућности за системску подршку младима – без обзира на то да ли се налази у почетној фази развоја или у процесу даљег оснаживања већ постојећих капацитета.

Закон о младима Републике Србије (члан 18)¹⁰ препознаје Канцеларију за младе, а која је намењена подршци младима, удружењима младих и за младе, и спровођењу омладинске

политике на нивоу јединице локалне самоуправе, чија примарна улога обухвата:

- Спровођење Документа омладинске политике на локалном нивоу, укључујући координацију актера који су одговорни за спровођење дефинисаних мера, као и праћење напретка и остварених резултата
- Развој капацитета омладинских удружења, неформалних група и удружења за младе
- Креирање механизма за укључивање младих у процесе доношења одлука
- Пружање информација младима о важним темама
- Умрежавање са другим институцијама, организацијама и доносиоцима одлука ради побољшања положаја младих.

Канцеларије за младе представљају **важну везу између јединице локалне самоуправе и младих**, обезбеђујући простор, подршку и ресурсе за активности које доприносе личном и професионалном развоју младих.

Полазећи од те основе, **постоје различите праксе рада Канцеларија за младе** широм Србије, а варијације у функционисању **настају због различитих локалних контекста и степена развијености** услова за активно учешће младих.

У односу на **успостављање простора за младе у срединама где не постоји развијени услови спровођења омладинске политике**, укључујући непостојање активног учешћа младих, као ни успостављених неформалних група, удружења младих и за младе – КЗМ и координатор/ка пружају подршку у њиховом формирању и подстичу младе да се укључе у активности оснаживања и активног учешћа.

У оваквим ситуацијама, координатори/ке КЗМ често започињу своје деловање кроз **директан рад са младима**, што подсећа на улогу **омладинског радника/це**. Међутим, **то није коначна улога координатора/ке** нити би развој требало да се заустави на овом нивоу.

Дугорочни циљ и стратегија развоја подразумева оснаживање омладинских структура – удружења младих и за младе, који ће временом преузети део одговорности за спровођење мера дефинисаних у Документу омладинске политике на локалном нивоу. Један од кључних задатака је и реализација програмских активности у простору за младе, уз могућност да удружења преузму и управљање простора или да то чине у сарадњи са ЈЛС.

У оваквим ситуацијама улога координатора/ке КЗМ еволуира кроз 4 фазе:

- 1. Иницијална фаза:** Директан рад са младима.
- 2. Развојна фаза:** Пружање подршке младима и изградња капацитета ка организованим формама.
- 3. Фаза успостављања структуре:** Проналажење модалитета управљања простором.
- 4. Фаза координације:** Умрежавање свих релевантних актера и локалних ресурса како би се осигурало ефикасно спровођење Документа - ово укључује промовисање сарадње међу организацијама и другим актерима у циљу реализације активности у оквиру омладинских простора, праћење рада и резултата омладинских простора.

Овакав приступ омогућава систематски развој локалне омладинске политике и дугорочно обезбеђује активно учешће младих у друштву.

Шема 1. Улога координатора/ке Канцеларије за младе у развоју омладинског простора

Модели оснивања и структуре управљања омладинским простором

Успостављање и избор адекватног модела управљања омладинским простором један је од најизазовнијих корака. Различити модели настају као одговор на специфичне околности локалне заједнице, степен развијености омладинских удружења и неформалних група, доступне ресурсе и политичку вољу јединице локалне самоуправе. Ови модели нису универзални нити коначни, већ се прилагођавају контексту, при чему се у пракси могу уочити и одређене варијације унутар самих модела.

Тренутно препознајемо следеће моделе управљања омладинским простором:

А) Директно управљање од стране јединице локалне самоуправе

У оквиру ове категорије додатно препознајемо две категорије:

1. Када је простор искључиво намењен за омладински центар или клуб
2. Интегрисани простор – када се простор користи и од стране других актера и намењен је и за друге сврхе; нпр. простори културних центара, школа, месних заједница, итд.

Б) Јавно-цивилно партнерство са омладинским организацијама,

В) Самостално управљање од стране удружења младих и за младе и њихових савеза, уз подршку локалне самоуправе

Сваки од ових модела има своје предности и изазове, па је важно анализирати који је најприкладнији у датом контексту.

МОДЕЛ УПРАВЉАЊА	ОПИС	✓	✗
ДИРЕКТНО УПРАВЉАЊЕ ОД СТРАНЕ ЈЛС I - Простор опредељен само за младе (омладински центар/клуб)	Простором управља ЈЛС кроз своје одсеке; финансира се из локалног буџета.	Стабилно финансирање; континуирани програми; лакше повезивање са осталим институцијама.	Мање укључивање младих у доношење одлука, мања флексибилност, већински програми неформалног образовања у односу на програме омладинског рада, нижи степен осећаја власништва од младих, перцепција страначке обојености простора за младе.
ДИРЕКТНО УПРАВЉАЊЕ ОД СТРАНЕ ЈЛС II – Интегрисани простори	Управљање од стране ЈЛС, школе, културног центра, дома културе, дома омладине док удружења младих/неформалне групе младих користе простор.	Синергија ресурса и повезивање са заједницом.	Потреба за континуираном координацијом. Не постоји моћ управљања и учешћа у доношењу одлука. Простор се дели са другим актерима, те се понекад не може у потпуности прилагодити потребама младих. Ограничено коришћење.
ЈАВНО -ЦИВИЛНО ПАРТНЕРСТВО	ЈЛС остаје власник простора, док се управљање поверава удружењу младих или за младе/асоцијацији путем уговора.	Активно укључивање младих; дељење ресурса.	Изазов очувања аутомности деловања. Погрешно разумевање улоге управљања омладинским простором.
САМОСТАЛНО УПРАВЉАЊЕ ОД СТРАНЕ УДРУЖЕЊА	Удружење младих/за младе/асоцијација у потпуности управља простором, финансира се из разних извора.	Потпуна аутономија; слобода у креирању програма.	Несигурност у финансирању и дугорочној одрживости.

Директно управљање од стране јединице локалне самоуправе

Као што је већ напоменуто, код овог модела управљања омладинским простором препознајемо две (2) варијанте модела;

I ПРОСТОР ОПРЕДЕЉЕН САМО ЗА МЛАДЕ (ОМЛАДИНСКИ ЦЕНТАР/КЛУБ)

У овом моделу, јединица локалне самоуправе (ЈЛС) директно управља простором, који је намењен искључиво за младе тј. омладинским центром или клубом. Иако и други простори, попут спортских клубова или школа, такође могу примарно бити намењени младима, њихова примарна сврха остаје спортско-рекреативна или образовна. За разлику од њих, ови простори су посебно посвећени омладинским активностима. Примери оваквог модела могу се пронаћи у Обреновцу и Костолцу.

ЈЛС обезбеђује кључне ресурсе као што су простор, финансијска средства, људске ресурсе и инфраструктуру, што омогућава стабилност и дугорочну одрживост омладинског простора. У пракси, ЈЛС обично поверава овај посао Канцеларији за младе, а која има запосленог координатора/ку као и друге сараднике и запослена лица у складу са систематизацијом радних места. Као и сви модели, и овај модел има своје предности и недостатке.

Предност овог модела управљања је лакше интегрисање и успостављање партнерства са другим јавним институцијама попут школа, културних центара, здравствених установа, центрима за социјални рад, националном службом за запошљавање. Такође, дугорочна стабилност је често загарантована јер се простори и програми финансирају из јавног буџета, а ослањају се на локалне стратешке планове (Документ омладинске политике на локалном нивоу, али друге планове који укључују мере за младе). Кроз институционалну финансијску подршку, креирају се услови за спровођење дугорочних програма, континуитета и доследности што је веома важно за успостављање поверења младих и препознатљивости услуга. Овим се креира култура доласка младих у омладински простор и коришћење постојећих услуга и програма. Такође, континуитет креира повољне услове за успостављање дугорочне стратешке сарадње са различитим актерима.

Ипак, **овај приступ може имати и своје изазове**. Млади, из различитих разлога, могу развити нижи степен осећаја припадности или власништва над простором, што може довести до тога да омладински простор временом изгуби своју примарну сврху или је уопште не достигне. Бирокупске процедуре често успоравају доношење одлука и реализацију активности, док се запослени на позицијама омладинских радника/ца или координатора могу „ушупкати“ у стабилност државних послова. На тај начин, њихов рад може постати сувише формалан и сведен на радно време од 9 до 17 часова – што је супротно суштини омладинског рада.

Рад у омладинским просторима који спроводе програме омладинског рада захтева континуирану флексибилност, како би активности биле релевантне и прилагођене потребама младих. Омладински рад захтева висок степен посвећености, флексибилности и спремност запослених да раде са клизним радним временом. То укључује рад током викенда, у вечерњим часовима, на отвореном и у другим неформалним окружењима, али и континуирано ослушкивање потреба младих и прилагођавање програма како би остали релевантни за младе. Међутим, запослени се често опредељују за већинско спровођење програма неформалног образовања, попут курсева дигиталних вештина или страних језика, каријерног вођења и саветовања, који су структуриранији и лакше се реализују. Када ови програми преовладају над омладинским радом, млади постају пасивни корисници услуга простора, уместо да буду активни учесници и креатори. Програми омладинског рада осим развоја специфичних компетенција, имају за циљ оснаживање младих да постану активни чланови друштва. Недостатак оваквог приступа дугорочно води ка ниском степену осећаја власништва и учешћа младих, чиме простор губи једну од својих основних функција – да постане „друга кућа“, алтернатива улици, сигурно место за њихово деловање и укључивање у заједницу.

Додатно, у моделу када је омладински простор под директним управљањем од стране ЈЛС, постоји ризик да млади повезују омладински простор са владајућом политичком структуром те га могу посматрати као политичко-страначку инструментализацију. Локалне власти могу да утичу на програме, кадрове или кориснике простора у складу са политичко-страначким интересима, што може нарушити поверење младих и довести до перцепције страначке пристрасности. Ово може одвратити одређене групе младих од доласка, посебно оне које имају различите политичке ставове, јер простор може бити виђен као простор за регрутацију страначког подмлатка. Омладински простор мора бити инклузиван и отворен за све младе, без обзира на пол, род, верску, националну припадност или страначко-политично опредељење. Управо зато, императив је да они који воде простор морају јасно и транспарентно да истакну вредности политичко-страначке неутралности и инклузије, како би створили безбедно и инклузивно окружење за све младе. У друштвима са снажном политичком поларизацијом ово може бити огroman изазов.

Препорука за овакав модел управљања је свакако оснаживање и укључивање удружења младих и за младе, како би преузели активну улогу у спровођењу дела програма у оквиру омладинског простора. Као што је наведено у делу 4.3. *Улога канцеларије за младе и координатора/ке канцеларије за младе у успостављању простора*, чак и ако на почетку не постоје удружења младих/за младе, неформалне групе или друге структуре младих – што је чест случај у мањим заједницама – то не треба посматрати као трајно стање. Напротив, кључна улога канцеларије за младе јесте да континуирано ради на њиховом оснаживању и формализацији, како би управо преузели активно учешће у процесу доношења одлука и спровођењу програма. Омладински простор дефинише годишњи и вишегодишњи програм деловања, уз јасно утврђене индикаторе успеха, а програм се креира у партнерству са релевантним актерима, уз обавезно активно учешће младих.

У ситуацијама када програм омладинског простора реализује више различитих актера, један од препоручених модела управљања јесте **успостављање програмског савета или одбора**.

Овај савет/одбор има кључну улогу у координацији спровођења програма, дефинисању програмских праваца, доношењу одлука, координацији актера, праћењу активности и подршци одрживости центра. Његова успостава омогућава демократизацију управљања, спречава могућност политизације простора и представља један од механизма неутралности, побољшава

квалитет програма, повећава транспарентност и одговорност, јача партнерства и подстиче активно учешће младих. На овај начин осигурава се да омладински простор остане релевантан, инклузиван и прилагођен потребама заједнице.

Програмски савет или одбор може бити састављен од представника јединица локалне самоуправе, представника младих, организација и институција које учествују у спровођењу програма, као и других релевантних актера са којима омладински простор остварује дугорочну сарадњу. Посебан значај има учешће младих у овом телу, како би се осигурао њихов активан глас у процесу доношења одлука и усклађивање програмских активности са стварним потребама младих.

II ИНТЕГРИСАНИ ПРОСТОРИ

Овај модел, иако још увек у зачетној фази, нуди занимљив приступ за удружења младих/за младе или неформалне групе младих које желе да спроводе своје програме/активности у просторима попут културних центара, домовна омладине, школа или месних заједница - који тренутно због различитих разлога не функционишу у пуном капацитету. У мањим заједницама, где овакви простори често постоје, удружења младих и за младе могу препознати прилику да покрену иницијативе за спровођење својих активности. Суштински, овај модел омогућава да се ресурси постојеће инфраструктуре користе на начин који би подржао и унапредио омладински рад, док истовремено доприноси ревитализацији и обогаћивању самих културних центара или сличних објеката.

Позитивна страна овог приступа је у томе што омогућава младима да приступе простору који већ постоји, уместо да креирају нове, често финансијски захтевне објекте. Уједно, простор је у интеграцији са заједницом, јер се користи и од стране других локалних актера попут школа и културно-уметничких друштава. Иако подела простора са другим корисницима може ограничити флексибилност, ово може бити корисно за усмеравање младих ка активностима које подстичу сарадњу и међугенерациски дијалог. Такође, заједничко коришћење простора ствара прилику за учење како деловати у заједници, делити ресурсе и развијати друштвене вештине.

Овај модел може имати два решења, да млади/удружења добију једну просторију коју само они могу користити или пак да деле исти програмски простор са другим актерима. Уколико се простор дели са осталим актерима, простор се не може уредити на начин који то одговара само младима, нити га они могу користити у оној мери и времену када то баш желе, што доприноси смањењу власништва над простором. Но, ипак млади добијају простор за своје активности у одређеној мери.

Модел када је омладински простор део културног центра подразумева да млади/удружења преговарају с одговорним актерима како би обезбедили одговарајући део простора који би искључиво користили за своје активности. На тај начин, млади могу створити свој „камен темељац“, односно простор који делимично „освајају“ и прилагођавају својим потребама, а да не буду у потпуности зависни од других корисника. Овај приступ је посебно користан у мањим заједницама јер омогућава младима да стекну осећај власништва над простором, без потребе за великим финансијским улагањима или изградњом нових објеката. Овај модел не нуди нужно (мада може бити) обезбеђивање финансијске подршке за активности и програме. Удружења младих/за младе/неформалне групе у овом моделу често проналазе различите изворе финансирања, иако се део средстава може обезбедити кроз Документ омладинске политике на локалном нивоу (уколико постоји).

Један од најизазовнијих аспеката овог модела је координација свих актера. Ово захтева детаљно планирање употребе простора, распоред и постављање приоритета. Понекад и сама логистика зна да представља изазов као преузимање кључа и сл. Овакав пример можемо пронаћи у Сонти, где је удружење ЦЕКОС успело да преговара о коришћењу Културног центра за део својих активности. Иако су потписали уговор о коришћењу простора на период од 5 година, простор се дели са другим актерима, те уговор нема никакву тежину у самом управљању простором (за шта је и даље у потпуности надлежна ЈЛС).

Јавно-цивилно партнерство

Јавно-цивилно партнерство представља модел сарадње између јединице локалне самоуправе (ЈЛС) и удружења младих и за младе, и/или њихових асоцијација, а у циљу ефикасног управљања омладинским просторима. Овај модел омогућава да ЈЛС задржи власништво над простором, док се оперативно управљање, програмска реализација и свакодневне активности поверавају удружењу младих и за младе, или њиховој асоцијацији путем уговорног аранжмана.

Овакав пример управљања имамо у:

-
Новом Саду – Омладинским центром ОПЕНС управља ОПЕНС као Савез удружења који потписује уговор са Градом Нови Сад на 3 године. Сваке године ОПЕНС аплицира са пројектом ка Граду у трајању од годину дана, кроз који се покривају оперативни трошкови и део програма. ОПЕНС плаћа месечне режије и закуп по повлашћеној цени.
-
Сомбору – Омладинским центром управља, по принципу ко-менаџмента са јасно дефинисаним улогама, Сомборски едукативни центар и Град Сомбор, који на годишњем нивоу потписују уговор о спровођењу програма Омладинског центра. Град Сомбор има свог представника у управљању и координацији Центром, а активности Центра се у мањем износу финансирају и из буџета Града. Програме у Центру по истом принципу ко-менаџмента, спроводе Град Сомбор посредством Координатора за децу и младе, удружења младих и за младе, СЕЦ као главни партнер и други. Програми су дефинисани Уговором/Споразумом о сарадњи. СЕЦ плаћа месечне режије и закуп по повлашћеној цени.

Како то може изгледати у пракси?

Правни оквир и уговорни аранжман

ЈЛС и удружење младих и за младе, као и/или њихова асоцијација закључују уговор о коришћењу/закупу и управљању омладинским простором, који прецизира права, обавезе и одговорности обе стране. Уколико уговор предвиђа закуп, цена се одређује по повлашћеним условима, с обзиром на то да омладински простор служи остваривању јавног интереса.

Уговор може обухватити елементе као што су трајање партнерства, обавезе у погледу одржавања простора, програмског деловања, финансирања и механизма извештавања.

Модел се може заснивати на јавном позиву, где удружење младих и за младе, као и/или њихова асоцијација могу конкурисати са програмским плановима за управљање простором. Овај процес мора бити пропраћен високом транспарентношћу и јасним критеријумима селекције.

Улоге и одговорности партнера

ЈЛС обезбеђује простор и неопходну инфраструктуру за функционисање омладинског простора, а може пружити и финансијску или логистичку подршку, укључујући субвенције, покривање комуналних трошкова и техничку асистенцију. Такође, ЈЛС има надзорну улогу у праћењу поштовања уговора и остваривању дефинисаних циљева. С друге стране, удружење младих и за младе, као и/или њихова асоцијација преузима одговорност за спровођење програма и активности у складу са потребама младих. Удружење/асоцијација је задужена за управљање ресурсима и оперативним пословима, при чему се финансирање може обезбедити кроз донације, пројекте и друге изворе. Такође, има обавезу редовног извештавања према ЈЛС о реализацији активности и постигнутим резултатима.

Транспарентност, учешће младих, других удружења младих и за младе

Удружење/асоцијација којем је поверено управљање омладинским простором има одговорност да обезбеди отворен и инклузиван приступ, омогућавајући младима, као и другим удружењима младих и за младе, неформалним групама младих, да креирају и спроводе програме у оквиру простора. Иако је управљање простором поверено Удружењу, **простор не припада њима**, већ служи свим младима и другим удружењима/актерима који делују у најбољем интересу младих. Коришћење омладинског простора за спровођење програма намењених младима мора бити бесплатно, при чему Удружење **остварује повлашћене услове закупа управо ради обезбеђивања те доступности**. Као и у претходном моделу, препорука је да се програм омладинског простора креира уз партиципативан приступ младих и других актера, али једнако тако да се и сам програм спроводи у сарадњи са осталим удружењима младих и за младе из заједнице.

Ово захтева добру координацију, али управо је то улога Удружења/асоцијације коме је поверен посао управљања омладинским простором. Ово се може остварити кроз успостављање различитих механизма **попут, већ поменутих, програмских одбора или савета**. Програмски савет може на годишњем нивоу расписати конкурс за удружења младих и за младе за спровођење својих програма у омладинском простору. На тај начин се постиже системско и планско спровођење програма које омогућава праћење индикатора, уместо ad hoc активности када удружења само по потреби користе простор. Транспарентност у управљању постиже се редовним извештавањем, постојањем јасних политика и процедура, објављивањем финансијских извештаја и отвореношћу за учешће свих заинтересованих страна.

Одрживост

Удружење/асоцијација којем је поверен посао управљања простором, као што је речено, обавезује се да континуирано развија програме и обезбеђује финансијску одрживост простора кроз различите изворе финансирања. Један део средстава може долазити од ЈЛС, али такође и од стране других донатора и приватног сектора које се прибавља кроз пројекте и донације. Кроз умрежавање удружења при спровођењу програма повећава се могућност диверсификације фондова јер се искуства и капацитети удружења уједињују. На тај начин омогућава се раст и јачање удружења младих и за младе, као и глас младих. Ово је још један разлог зашто удружење којем је поверено управљање простором, **не треба да га третира као простор где само они спроводе своје програме и активности**. У том случају доћи ће до дисбаланса, удружење којем је поверено управљање простором, може да повуче већинске постојеће фондове за младе, јер ће на конкурс бити атрактивнији од других удружења за младе у заједници. На тај начин, омладински простор и удружење постаје својеврсна претња осталим удружењима и непосредно доприноси њиховом гашењу уместо развоју.

Предности и ризици

Овај модел, омогућава младима/удружењима већу флексибилност у креирању садржаја и управљању простором. Омогућава већу укљученост младих у процесе доношења одлука што доприноси ефикаснијој реализацији програма и одговарање на потребе младих. Одржавање простора постаје дугорочно одрживо кроз диверсификацију извора финансирања и умрежавање ресурса и експертизе удружења, док се истовремено повећава партиципација младих и јача међусекторска сарадња. Овај модел је посебно препоручљив у локалним заједницама где постоје активна и капацитативна удружења младих и за младе која су спремна да преузму одговорност за управљање омладинским простором у партнерству са ЈЛС.

Мањкавост овог модела долази, као што је напоменуто, од погрешног разумевања повереног посла управљања простором, који услед мањка транспарентности и инклузивности осталих удружења (уколико постоје) може да допринесе урушавању удружења младих и за младе, док му је намена управо супротна.

Такође, у друштвима са високом политичком поларизацијом један од кључних изазова јесте очување аутономије и кредибилитета омладинских простора. Чак и када постоји искрена намера да се простор води у најбољем интересу младих, сарадња са локалним властима може код дела јавности произвести перцепцију страначке повезаности. Таква перцепција, без обзира на основаност, може смањити инклузивност простора и обесхрабрити учешће младих који се не идентификују са доминантним политичким структурама. Поред тога, у неким случајевима може доћи до притисака од ЈЛС да се избегавају теме које се перципирају као политички осетљиве, чиме се доводи у питање улога омладинских простора као места слободног изражавања, учења и демократског дијалога. У ситуацијама када омладински простор реагује на повреде права младих, то се може тумачити као политичко деловање, иако је вођено принципом заступања најбољег интереса младих и у складу је са вредностима омладинског рада и деловања омладинских простора. Истовремено, сарадња са институцијама и локалном самоуправом, може бити погрешно интерпретирана као политичко-страначка пристрасност. У том контексту, важно је развити механизме који осигуравају транспарентност, јасне границе одговорности и процедура, као и институционалне гаранције да омладински простори остају нестраначки инструмент развоја заједнице и партиципације младих, без обзира на промене у политичкој структури власти.

Овакав приступ не само да штити омладинске просторе од спољашњих притисака, већ и јача поверење младих, локалне заједнице и доносиоца одлука у њихову сврху, независност и професионалност.

Ради очувања поверења и **деловања у најбољем интересу младих**, омладински простори могу успоставити **низ механизма** који доприносе очувању страначко-политичке неутралности и програмске аутономије. Неки од тих механизма укључују следеће;

- **Јасни уговори о сарадњи** са локалном самоуправом који гарантују програмску аутономију и дефинишу улогу сваке стране, укључујући клаузуле о очувању непристрасности и деловање у најбољем интересу младих, владавини права, инклузивности, недискриминације и поштовању принципа демократије.
- **Транспарентност у раду** – редовно објављивање финансијских извештаја, програмских планова и критеријума за коришћење простора помаже у очувању поверења јавности.
- **Формирање саветодавног тела или програмског одбора** састављеног од представника младих, цивилног друштва, локалних институција и независних стручњака. Овакво тело пружа додатни слој одговорности и доприноси кредибилитету.
- **Диверсификација извора финансирања** – комбиновање средстава локалне самоуправе са донаторским, међународним или пројектно оријентисаним изворима смањује ризик зависности од једног политичког центра.
- **Јасна политика неутралности** гарантује да омладински простор неће бити страначки или идеолошки обојен, већ остати простор за младе свих уверења, подстичући дијалог и толеранцију. Омладински простор настоји да буде мост између различитих актера, очувајући своју аутономију, инклузивност и веродостојност, како би постао поуздано и сигурно место за све младе.

Самостално управљање од стране Удружења

С друге стране, постоје средине у којима млади сами преузимају иницијативу и активистички приступају успостављању омладинских простора. Овај модел се често јавља у заједницама где нема довољно институционалне подршке, али где постоји група мотивисаних младих или удружења младих и за младе, спремних да преузму одговорност. Пример овакве праксе виђамо у Сремским Карловцима, где Покрет Горана Војводине успоставља и води омладински центар.

Активистички приступ доноси низ предности. Он омогућава младима већу аутономију и простор за креативност. У овом моделу удружења директно и самостално креирају програме и управљају активностима. Уколико се осигура учешће младих на адекватан начин, овај модел може да подстакне осећај власништва над простором у великој мери. Оснажујући младе да активно учествују у процесима доношења одлука и вођењу активности, млади развијају лидерске и друге преносиве вештине. Овакав приступ је такође флексибилан и може брзо да одговори на специфичне потребе локалне заједнице.

Ипак, са друге стране изазови овог модела нису мали. Често постоји недостатак финансијских и адекватних просторних ресурса, а одрживост простора зависи од ентузијазма и енергије неколицине младих. Уколико кључни појединци оду, постоји ризик да простор престане са радом. Такође, услед финансијске нестабилности и нужности преживљавања, програми могу бити вођени више донаторском агендом, него ли стварним потребама младих. Поред тога, млади могу имати ограничено искуство у управљању и организовању, што понекад доводи до непланираних изазова, али ово је такође простор за учење из искуства и стицање вештина.

Одрживост оваквих модела увелико зависи од тога да ли млади имају простор у свом власништву или изнајмљују простор. Пример Покрета Горана Војводине у Сремским Карловцима, који поседује простор у свом власништву (Еколошки центар Радуловачки), указује на висок степен резилијентности и одрживости. Покрет Горана Војводине је обезбедио и диверсификацију извора финансирања кроз Еколошки центар Радуловачки, који приходује од смештајних капацитета намењених за тренинге и обуке, чиме подржава спровођење својих програма. Овај модел одрживости представља изузетну праксу којој треба тежити, ипак на жалост, она је у пракси веома ретка.

Модел активистичког приступа је најчешћи у мањим или изолованим руралним срединама где локална самоуправа није довољно ангажована, али где постоји потреба за простором који ће окупити младе и подржати њихове идеје.

Анализа различитих модела управљања омладинским просторима показује да не постоји универзално решење – сваки модел има своје предности, изазове и ограничења. Кључ успеха лежи у прилагођавању модела локалном контексту, ресурсима и потребама младих у заједници.

Без обзира на изабрани модел, неопходно је осигурати партиципацију младих у процесу доношења одлука, ставити јасно до знања да је омладински простор њихов простор и то простор за све младе, простор је потребно политички неутрализовати, диверсификовати изворе финансирања и континуирано евалуирати рад простора. Најважније је да омладински простор буде инклузиван, функционалан и у служби младих – прилагођен њиховим интересима, потребама и потенцијалима.

Важност људских ресурса

Ако бисте се нашли у ситуацији да немате довољно средстава за омладински простор, те да морате бирати између средстава за спровођење активности за младе или средстава за обезбеђивање компетентних људских ресурса у омладинском простору, шта бисте изабрали и зашто?

Ово питање није само један од најчешћих изазова у пракси, већ представља преломну тачку у успешном или неуспешном покретању омладинских простора. **Фокусирање искључиво на активности**, без адекватне подршке компетентних људских ресурса, често доводи да простори остану неискоришћени, неуспешни или краткорочни.

Зашто је обезбеђивање стручних људских ресурса кључно?

Омладински радници су срце омладинског простора и кључни фактор успеха сваког омладинског простора. Њихова **посвећеност** игра посебно важну улогу у првим фазама развоја простора, када је потребно анимирати и привући младе да се активно укључе у активности и користе простор. Нажалост, често се дешава да локална самоуправа обезбеди адекватан простор и одређене ресурсе за активности, али задатак управљања простором повери особама које већ имају бројне друге обавезе. Ово резултира ситуацијом где омладински простор постаје само додатна ставка у њиховом радном оптерећењу, без одговарајуће пажње и посвећености.

Као последица, активности у омладинским просторима често се сведу на **повремене иницијативе** без јасно дефинисаних циљева и **континуитета**, што је нарочито проблематично у раној фази развоја. Управо тада је кључно успоставити **културу редовног доласка** младих у простор и развити њихов **осећај припадности и власништва**. Недостатак заинтересованости младих се тада **погрешно тумачи као апатија**, док **прави узрок лежи у лошем управљању, приступу младима и недостатку континуитета и доследности**.

С друге стране, **омладински радници/е** детаљно планирају активности са јасним циљевима и прилагођавају их интересима младих. Њихова способност да граде поверење и подстичу дугорочну укљученост младих чини их незамењивим ресурсом.

Поред тога, адекватан кадар не само да подиже квалитет активности, већ има капацитет да привуче додатне ресурсе и реализује активности и са О РСД буџетом. Он/она користи постојећу ситуацију недостатка средстава да укључи младе у заједничко решавање проблема (нпр. заједничко прикупљање средстава). Овим их подстиче на активну партиципацију и подстиче развој вештина и власништва. Искусни омладински радници, приликом планирања својих активности, понекад намерно и креирају овакве „несавршене услове“ иако имају могућности за боље. Управо „несавршени услови“ су прилика за учење и развој младих, насупрот ситуацији где млади дођу у „савршено окружење“ и постану пасивни корисници.

Шта када нема омладинских радника и радница?

Додатни изазов је чињеница да **тренутно постоји веома мали број обучених омладинских радника и радница**. Због тога, препорука попут „запослите квалификовани кадар и решили сте проблем“ често делује идеалистички и нерелевантно за реалност у многим заједницама где такав кадар једноставно није доступан.

Ова ситуација додатно истиче потребу за креативним и стратешким приступом: уместо чекања на „идеалне услове“, заједнице могу да препознају потенцијал међу локалним младима и другим заинтересованим истакнутим појединцима.

Главне особине које тражимо јесу **посвећеност и мотивисаност, способност повезивања са младима, флексибилност, као и лидерске вештине и способност мобилизације заједнице**. Посебно се морају **истаћи интегритет, етичност и деловање у најбољем интересу младих у складу са људским правима и демократским принципима**. Та особа мора бити неко са ким се млади могу идентификовати и повезати, неке коме могу веровати и кога препознају као природног лидера без израженог ега и сујете: неко ко зна и да препусти младима када треба и ко остаје истрајан у борби за права младих.

У пракси често наилазимо на људе који и без дана формалне обуке остварују одличне резултате - у омладинском сектору овакви појединци се називају **„органски омладински радници/е“**. Њихова природна склоност и таленат за рад са младима представљају драгоцен ресурс заједнице, а управо такве појединце/ке треба идентификовати и у њих постепено улагати – кроз обуке и менторство које су доступне на националном нивоу како бисмо дошли до прописаног стандарда који је у наредном тексту објашњен.

Кључ успеха лежи у улагању у људе и њихов развој, а не само у материјалне ресурсе или инфраструктуру. Овај приступ омогућава стварање одрживих и инспиративних омладинских простора, без обзира на почетне изазове.

Шта кажу струка и стандарди?

Омладински радници/е поседују специфичне компетенције које су дефинисане стандардом квалификације, а које прописује Секторско веће и спроводи Агенција за квалификације Републике Србије¹¹. Њихова улога укључује креирање сигурног простора за младе, програме неформалног учења и подршку личном развоју. У омладинском центру, осим омладинских радника/ца, важну улогу имају и особе на управљачким и административним позицијама које осигуравају стабилно функционисање и одрживост програма.

Стандард III за омладинске просторе у Србији подвлачи важност компетентног кадра кроз следеће индикаторе:

- **Омладински клуб** – мора имати минимум једну радну позицију за омладинског радника/цу са одговарајућим квалификацијама.
- **Омладински центар** – захтева најмање три радне позиције:
 1. Управљање програмима са искуством у омладинском сектору.
 2. Координацију администрације и финансија.
 3. Омладинског радника/цу који поседује специфичне компетенције за рад са младима.

Међутим, с обзиром на то да стандарди за омладинске просторе још нису операционализовани и а примена још увек није адекватна и недостаје процес лиценцирања, док су неки клубови, нарочито у руралним срединама, тек на почетку развоја, неопходно је, као што је претходно речено, **стратешки промишљати о развоју људских ресурса** чак и када образовани омладински радници/е нису доступни.

У таквим случајевима, важно је идентификовати **потенцијал међу локалним особљем и волонтерима и улагати у њихову обуку и развој компетенција** потребних за рад са младима. Континуиране обуке и менторство могу помоћи да се изгради тим који се развија ка стандардима омладинског рада, чиме се постепено повећава квалитет услуга и подршке за младе. Поред професионалног кадра, волонтерски ангажман младих може бити значајан ресурс. Укључивање волонтера омогућава младима да стичу практично искуство и развијају осећај одговорности према заједници, док истовремено доприноси раду и одрживости омладинског простора.

Тренутно, доступне обуке за омладинске раднике и раднице у Србији су:

- **Обуке за омладинске лидере и лидерке, као и обука за омладинске раднике и раднице**, које представљају обуку неформалног образовања у трајању од годину дана, а које спроводи **Национална асоцијација практичара/ки омладинског рада**.
- **Универзитетски курс: „Лидерство и развојни омладински рад у заједници“** (30 ЕСБП) у, који представља формално образовање, а спроводи **Центар за омладински рад** у сарадњи са **Јонкопинг Универзитетом из Шведске** (трајање од годину дана).

Ове информације могу послужити да ступите у контакт са поменутиим актерима и да се распитате о могућности похађања обука.

У Прилогу 1. се налази „Опис посла за омладинске раднике и раднице“ - који може послужити као референтни модел за израду описа радних задатака и одговорности у вашем омладинском простору.

Припрема и планирање програма омладинског простора

Први корак у планирању програма простора

Пре него што се започне са активностима у омладинском простору, важно је заиста разумети шта младима из локалне руралне заједнице треба и шта желе. Можда ће Документ омладинске политике на локалном нивоу, уколико постоји, дати неке почетне информације, али они често садрже опште податке који некада нису довољно конкретни за локални контекст, нарочито када говоримо о селима која гравитирају ка општини/граду на који се Документ односи. Због тога је истраживање потреба младих први и најважнији корак за успостављање програма омладинског простора.

Како спровести истраживање?

При планирању истраживања потреба младих, методе које се користе попут упитника или фокус група, требало би да буду прилагођене локалном контексту и навикама младих који тамо живе.

Уколико су у некој заједници млади већ активни и имају рецимо олакшан приступ интернету, онлајн анкете могу бити брз и једноставан начин да се прикупе идеје и мишљења младих. Кратке упитнике могуће је данас креирати и помоћу бесплатних алата као што су Google Forms или SurveyMonkey. Питања треба да буду јасна и могу бити једноставна, на пример о томе које активности занимају младе, шта им недостаје у заједници и како виде улогу омладинског простора.

Тамо где до сада није било активности са младима или где је њихова активност ниска, препоручује се коришћење метода директне комуникације, попут интервјуа, радионица са младима или фокус група. Организовани неформални разговори или окупљања где ће млади у опуштеној атмосфери бити упитани за мишљење омогућавају дубље разумевање потреба и изазова са којима се сусрећу. Ове разговоре требало би да воде особе које ће младе усмеравати кроз питања и теме, са пожељним искуством у раду са младима. На почетку разговора млади могу бити несигурни или стидљиви, нарочито уколико нису имали прилике да раније са неким разговарају о томе шта им је потребно, па је важно охрабрити их и показати им да се цени њихово мишљење. Стрпљење и подршка су кључни.

„Шта ја знам да кажем, Ви боље знате од мене
шта овде треба да се ради.“

Млада особа
Село Брезовице, Ваљево

Млади треба да буду део процеса истраживања потреба од самог почетка. Ако прихватимо да је учешће младих принцип којим се водимо, онда младе треба укључити од почетка од самог планирања истраживања али и у анализи приспелих резултата. Њихово учешће може допринети осмишљавању бољих приступа за прикупљање података, као и избору тема и питања која су за њих релевантна. На тај начин истраживање постаје аутентичније и боље одражава стварне потребе заједнице а млади од почетка стичу осећај власништва над простором.

У прилогу 2. се налази пример радионице са младима у омладинском простору у селу Брезовице како би се истражиле потребе младих који користе простор.

Укључивање локалног становништва и других кључних актера и планирање

Локално становништво, али и други локално релевантни актери попут организација и инсититуција из места или окружења, играју важну улогу у обликовању омладинског простора у руралним срединама. Њихова подршка, искуства и знања могу помоћи да се боље разумеју потребе младих и пронађу одговарајућа решења. Укључивање родитеља, старатеља, наставника, локалних лидера и других чланова заједнице доприноси изградњи квалитетнијег простора и програма за младе.

Зашто је ово важно:

- ✓ **Стварање осећаја заједничке одговорности** – развија се осећај да омладински простор није само за младе, већ је део целокупне заједнице која је спремна да преузме и бригу о његовој одрживости.
- ✓ **Подршка одрживости омладинског простора** – заједнице које су укључене у планирање често су спремније да подрже и одрже омладински простор кроз волонтерски рад или друге ресурсе.
- ✓ **Разбијање предрасуда** – може помоћи у смањењу предрасуда према омладинским и активностима за младе и стварању позитивног окружења за развој младих.

Заједничко учешће представника младих из села Гамзиград, град Зајечар и представника локалних кључних актера (НВО, Спортска и Културно-уметничка удружења, представници Црвеног Крста, Дома Здравља, Центра за социјални рад, Јединице локалне самоуправе – представници различитих градских управа и други) представља један од позитивних примера заједничког планирања програма омладинског простора. Различите заинтересоване стране креирајући програме за младе заједно са младима, развијају осећај заједничке одговорности, волонтерски се укључују у активности простора и боље разумеју значај „њихових“ активности за младе.

Дефинисање циљне групе и досезање

Програм омладинског простора изискује и дефинисање коме је тај програм намењен, односно ко су млади који ће користити тај простор и како их укључити од самог почетка. Различите групе младих имају различите потребе, па је важно препознати ове специфичности и осмислити приступе који омогућавају да сви имају једнаку прилику да учествују.

Ко су млади у руралним заједницама?

Циљна група младих није једнолична, већ се састоји од различитих подгрупа које захтевају прилагођене методе укључивања. Свака од ових група младих захтева посебну пажњу и специфичне активности досезања.

Често се као корисници омладинског простора препознају **ученици/е средњих школа, незапослени млади** који остају у својим заједницама након завршетка образовања, или **основношколци** који су тек на почетку свог укључивања у друштвене активности. Међутим, неке специфичне групе младих нису увек одмах препознате и лако укључене. Управо зато је важно активно истраживати ко су млади у заједници и које су њихове специфичне потребе.

Тако нпр. због својих породичних обавеза, **млади родитељи** често нису у могућности да учествују у активностима које нису прилагођене њиховом распореду или ако немају могућност да доведу своју децу у омладински простор.

Приступачност простора и активности кључна је за укључивање **младих са инвалидитетом и младих са смањеним могућностима**, као што су млади из социо-економски угрожених породица или они са отежаним приступом образовању. Ово обухвата физичку приступачност простора (рампе, шира врата, одговарајући намештај) и инклузивне програме који омогућавају активно учествовање свих младих без препрека.

Млади из околних заједница могу такође бити учесници активности, али често су удаљени од простора за младе и имају ограничен приступ. Треба осмислити програме који укључују и њих, било кроз организован превоз, мобилне омладинске активности или планирање догађаја у различитим селима.

Прилагођавање програма **младим пољопривредницима** може укључити организовање активности у периодима ван њихове интензивне пољопривредне сезоне, као и креирање програма који подржавају развој њихових вештина и повећавају њихове економске могућности, попут обука о савременим пољопривредним техникама, вођењу малих бизниса или дигитализацији у пољопривреди.

Млади који повремено одлазе због радних прилика ван свог места често имају непредвидиве распореде и специфичне потребе. Активности за њих могу се планирати током периода када су присутни у заједници, попут празника или сезонских окупљања, а такође је могуће осмислити дигиталне програме и платформе које им омогућавају да остану повезани са заједницом и учествују у активностима на даљину.

Да би се осигурало да сви млади имају прилику да учествују, важно је користити различите приступе за досезање циљне групе. Ово може укључивати информисање путем школа, предшколских установа, локалних медија, огласа у сеоским продавницама или путем теренског рада, самостално или у сарадњи са социјалним службама и другим подржавајућим организацијама. Општина Сокобања је нпр. за промоцију другог позива за опремање локалних простора користила и локални радио који је један од слушанијих радио станица нарочито у летњем периоду сезонских радова.

Прилагођавање локалном контексту

Свака заједница има своје специфичности које треба узети у обзир приликом креирања програма омладинског простора. На пример, у неким локалним заједницама највећи број младих су млади родитељи, па ће простор имати програме који укључују активности намењене управо овој групи. Такав је пример села Поружница у околини општине Сокобања у коме је 239 пунолетних лица, 30 млађих од 18 док је двадесеторо деце млађе од предшколског узраста. Највећи број младих у овом селу су и сами родитељи и простор је још увек у фази покретања, али су млади родитељи покретачи иницијативе за омладински простор у овом селу. У другим заједницама, где су млади углавном средњошколци или незапослени млади, активности ће бити усмерене на едукацију, запошљавање/запошљивост или креативне радионице.

Разумевање локалног контекста омогућава да програм омладинског простора заиста одговара потребама младих и доприноси њиховом активном укључивању и развоју.

Заједничко планирање и дефинисање општих циљева и сврхе програмског оквира

Када су потребе младих и локалне заједнице истражене и идентификоване, дефинисане које су то све циљне групе програма омладинског простора, следећи важан корак је заједничко планирање и дефинисање општих циљева и сврхе програма омладинског простора. Овај процес подразумева сарадњу између младих, локалних актера и свих других који могу допринети стварању програма који одговара стварним потребама заједнице.

Заједничко планирање омогућава младима да се активно укључе у обликовање садржаја и активности, а како смо више пута поменули тиме се подстиче осећај одговорности и власништва над омладинским простором. Учешће различитих група доприноси томе да програм буде инклузиван, реалистичан и прилагођен специфичним ресурсима и изазовима заједнице. Ово је посебно важно како би се избегло стварање програма који су сувише општи или не одговарају локалним потребама. Поред Гамзиграда програми рада омладинских простора у селу Рача у општини Куршумлија и општини Сокобања креирани су уз учешће различитих заинтересованих страна, на заједничком састанку уз веће или мање учешће младих са локала.

Дефинисање општих циљева подразумева идентификацију кључних праваца деловања који ће обликовати активности у омладинском простору. Циљеви треба да буду јасни, мерљиви, реалистични и релевантни за младе. Паралелно са тим, важно је дефинисати и сврху програмског оквира, која даје ширу слику и објашњава зашто је омладински простор важан за заједницу.

Усклађивање са стратешким документима као што су Програми за младе на локалу или Стратегија за младе у Републици Србији за период од 2023. до 2030. године, може помоћи да програмски оквир има дугорочну одрживост и институционалну подршку, али ће свакако превагнути локалне потребе утврђене у претходним корацима.

Дефинисање детаљног плана програмских активности

Детаљни план активности, следећи је корак у креирању програма омладинског простора. Овај план треба да буде конкретан, изводљив и осмишљен тако да одговара реалним потребама младих, али и да у обзир узима расположиве ресурсе заједнице.

Идеално, активности програма омладинског простора требало би да подстичу младе да преузму иницијативу у организацији активности, доношењу одлука о приоритетима и даљим програмима. Ово укључује стварање простора за креативност и лидерство међу младима, као и улогу омладинског простора у делегирању одговорности и управљања на младе. Али да би дошли до тог нивоа укључености, младе најпре треба информисати и мотивисати на учешће и коришћење простора.

Додавање активности слободног времена као почетног типа омладинског рада у план програма омладинског простора омогућава младима да се опусте, развијају социјалне вештине и створе осећај заједништва, што је често потребно пре него што се укључе у озбиљније, одговорније задатке или доносе одлуке о даљим програмима. Оне обухватају широк спектар, од спортских и културних активности до организовања друштвених догађаја, и могу се користити као први корак ка мотивисању младих да постану активни корисници простора. Неке од тих активности могу бити:

- **Спортске игре и такмичења** (фудбал, кошарка, стони тенис) које подстичу тимски рад, физичку активност и социјализацију.
- **Филмске вечери или тематске вечери** (музика, плес, квизови) које пружају прилику за опуштање и повезивање младих.
- **Радионице креативних вештина** (цртање, сликање, израда накита) које омогућавају младима да се изразе.
- **Групе активности** за креирање осећаја заједништва као што су заједничко кување јела, игре на отвореном или креативне акције.

Циљ активности слободног времена је да млади развијају међусобне односе, стекну осећај припадности, побољшају социјалне вештине и науче да користе омладински простор за заједничке активности. Поред тога, ове активности пружају сигурно и подржавајуће окружење које младима може помоћи да препознају вредност ангажовања и учешћа, што је кључ за мотивисање да преузму одговорност у даљим програмима. Ове активности такође служе као основа за изградњу поверења и охрабривање младих да буду активни у доношењу одлука у омладинском простору. Када млади осете да је простор заиста „њихов“, биће спремнији да допринесу његовом обликовању и унапређењу.

У прилогу 3. можете пронаћи пример могућих активности програма омладинског простора у Костолцу (који су настали након радионице мапирања потреба са младима и другим релевантним актерима)

Дефинисање буџета

За реализацију програма омладинског простора неопходна су одређена средства односно буџет за омладински простор који треба да буде реалан и усклађен са потребама заједнице и ресурсима који су на располагању. Средства за функционисање простора најчешће су обезбеђена кроз буџет локалне самоуправе у зависности од начина управљања или иницијативе за покретање простора о чему смо раније говорили. Са друге стране и донаторске организације попут ГИЗ-а (Немачка развојна сарадња у Србији), или други извори попут ЕУ фондова и националних фондова могу кроз пројектно финансирање да обезбеде део средстава за програме омладинских простора. Искуство нам је показало да и локално становништво и локална бизнис заједница понекада донирају део средстава финансијски или кроз директан рад у реновирању простора. Овакав је пример села Рача у општини Куршумлија у коме се омладински простор налази у дворишту основне школе и где су чак и предшколци и ученици основне школе помагали у сређивању простора, док је локално становништво изводило радове.

Буџет за спровођење програма треба да буде реалан, одржив и прилагођен специфичностима локалне заједнице.

У дефинисању буџета, важно је размотрити све релевантне ставке, укључујући трошкове за простор (кирија, комуналије), материјалне ресурсе (опрема за активности, техничка подршка), као и хонораре за запослене попут омладинских радника/ца или координатора програма или неких експерата. Такође, буџет треба да покрива и евентуалне трошкове за промоцију активности и прикупљање повратних информација, као и за организацију едукација и радионица. Осим основних трошкова, буџет би требало да предвиђа средства за пружање подршке специфичним групама младих, као што су млади са инвалидитетом како би се обезбедила инклузивност и равномерно учешће свих заинтересованих. Контрола трошкова и транспарентност у коришћењу буџета су кључни за дугорочну одрживост омладинског простора.

Дефинисање јасних улога и одговорности

За успешно спровођење програма омладинског простора, потребно је јасно дефинисати улоге и одговорности свих укључених актера. Омладински радници, координатори, волонтери, као и млади који учествују у организацији активности, морају имати јасно одређене задатке и очекивања. Такође, млади треба да преузму одговорност у доношењу одлука и организовању активности, како би развили своје лидерске вештине и осећај власништва над простором.

Календар активности

Календар активности треба да буде јасно постављен, али и флексибилан, како би могао да се прилагоди потребама заједнице и расположивим ресурсима. Активности треба распоредити током године, узимајући у обзир школске распусте, празнике и сезонске активности (нпр. летњи спортови, зимске радионице). Такође, млади треба да буду укључени у планирање како би се осигурало да програм буде релевантан и занимљив за све.

Одржавање простора и одрживост

Простори за младе представљају кључне тачке окупљања у руралним срединама, где млади људи, често ограничени недостатком прилика, поново стичу шансе да, у местима у којима живе, усвајају нове вештине, мењају ставове и усвајају вредности које су од суштинског значаја за њихов лични и професионални развој. Међутим, како би постали дугорочно релевантни, неопходно је фокусирати се на одрживост самих тих простора. Одржавање простора за младе у руралним срединама није само питање вођења активности или примене прихватљивих стратегија, већ подразумева и развијање дубље културе одрживости која прожима све аспекте функционисања омладинског простора. Култура одрживости у овом контексту подразумева развој међусобне сарадње између младих, организација и локалне заједнице, као и одговорно коришћење ресурса и управљање простором.

Како обезбедити дугорочну одрживост?

Прикупљање средстава за омладинске просторе у руралним срединама је приступ који комбинује различите изворе финансирања и стратегије како би се обезбедио дугорочни опстанак и раст. Кључно је идентификовати потенцијалне изворе финансирања, као што су локалне власти, међународни донатори, приватни сектор, појединци.

- **„Crowdfunding“ кампање за групно финансирање** у Србији полако постају учесталији начин прикупљања средстава. Центар за културу и образовање из Сонта (ЦЕКОС) је 2019. године покренуо такву кампању уз помоћ Платформе за групно финансирање непрофитних пројеката електронским путем - „Донације.рс“. Циљ кампање био је прикупљање средстава за откуп простора за младе у чему је организација успела и данас је то простор организације. Ова организација је на исти начин успешно прикупљала средства и за друге акције и активности попут реновирања Дома културе у селу који је данас простор за младе у Сonti.
- **Развијање пројеката на позиве донатора**, још један је од начина обезбеђивања подршке за одрживост. Данас постоји велики број извора информација о доступним фондовима за бесповратно финансирање активности младих и за младе. Један од најпознатијих је **„Водич кроз потенцијалне домаће и иностране изворе финансирања у Србији“** које у електронском издању у последњих 10 година приређују Грађанске иницијативе, удружење грађана из Београда. Ресорно министарство за младе **„Министарство туризма и омладине Републике Србије“** једном годишње отвара конкурсе како за организације тако и за јединице локалне самоуправе и тако финансира активности младих и за младе. Посебну важност заузима и програм подршке локалним иницијативама **„Шта нам тешко“** који је део Националног програма волонтирања **„Млади су закон“**. Препоручљиво је зато редовно пратити званичне сајтове и друштвене мреже релевантних институција и организација, као и консултовати се са локалним Канцеларијама за младе, цивилним сектором, саветодавцима за пољопривреду, како би били информисани о актуелним могућностима и роковима за пријаву на конкурсе и програме подршке. Многи од донатора омогућавају и конкурисање на српском језику што знатно олакшава попуњавање конкурсне документације, али је свакако значајано за почетак ослањати се на искусне организације и институције које могу помоћи.
- **Организовање локалних догађаја** попут **хуманитарних базара, донаторских вечери и онлајн кампања** пружа директну прилику за прикупљање средстава за специфичне пројекте или опрему. Такође, важно је увести **самоодрживе активности** које могу генерисати приход попут изнајмљивања простора за догађаје или продаје производа које млади креирају у заједници. Комбиновањем ових приступа, омладински простори могу осигурати стабилно финансирање и повећати своју релевантност и утицај у локалној заједници.

У Србији постоји више различитих извора финансирања и програма подршке који су усмерени на младе у руралним подручјима. Ови извори нуде прилике како за појединце, тако и за организације и иницијативе које желе да развијају активности и просторе за младе у својим локалним заједницама. Ево неколико примера:

1. Конкурси за доделу бесповратних средстава младим пољопривредницима:

Различите институције, укључујући Покрајински секретаријат за пољопривреду, расписују конкурсе за доделу бесповратних средстава младим пољопривредницима. Ови конкурси имају за циљ подстицање младих да остану или се врате у рурална подручја кроз подршку њиховим пољопривредним пројектима. На пример, Покрајински секретаријат за пољопривреду је расписао конкурс за доделу средстава за подршку младима у руралним подручјима у 2024. години, са циљем демографске обнове руралних подручја АП Војводине.

2. Пројекти подршке младима у руралним подручјима:

Разне међународне организације спроводе пројекте који имају за циљ побољшање економских, социјалних и културних могућности младих у руралним срединама. На пример, пројекат подржан у оквиру Немачке развојне сарадње у Србији има за циљ побољшање могућности младих у руралним срединама у пилот регионима.

3. Активности и програми за младе:

Публикације попут „Корак ка бољем - омладинском раду у руралним срединама“ у издању НАПОР (Национална Асоцијација Практичара/ки Омладинског Рада) нуде инспиративне праксе и смернице за рад са младима у руралним подручјима.

Поред ових примера, веома значајне могућности нуде се и кроз Еразмус+ програм, који у Србији спроводи Темпус фондација. Путем овог програма могуће је конкурисати за пројекте мобилности, изградње капацитета и партнерства у области омладинског рада и пронаћи додатне прилике за обуке, умрежавање и размену искустава у омладинском сектору кроз **ТЦА (TCA - Training and Cooperation Activities) дорађаје**.

Један од европских примера који такође може бити користан јесте иницијатива **Europe Goes Local**, пројекат сарадње између локалних самоуправа и омладинских организација широм Европе, који има за циљ развој локалног рада са младима. Кроз овај програм развијају се алати и методолошки оквири који могу помоћи и руралним заједницама у Србији да унапреде омладински рад на локалном нивоу.

Ови примери показују да и у Србији и на европском нивоу постоје бројни механизми подршке које је могуће искористити за јачање омладинских простора и оснаживање младих у руралним срединама.

Не треба заборавити још један аспект одрживости, а то је **утицај на животну средину**. Еколошка одрживост треба да буде саставни део ових простора, кроз активности попут одговорног управљања ресурсима, смањења отпада, рециклажу и коришћења обновљивих извора енергије, чиме се млади подстичу на усвајање одрживих пракси и повећава свест о заштити животне средине. Одржива зграда Еколошког центра „Радуловачки“, који носи ознаку квалитета Савета Европе као омладински центар, је енергетски ефикасна и изграђена је по принципима одрживе архитектуре. Користи обновљиве изворе енергије: енергију земље за загревање и хлађење објекта и енергију сунца за загревање топле потрошне воде. Кроз подршку успостављању простора у руралним срединама имплементирану у оквиру пројекта Немачке развојне сарадње у Србији еколошка одрживост и енергетска ефикасност битне су компоненте капацитета у већини омладинских простора.

Укључивање заједнице

Партнерством са локалним актерима, као што су школе, локална предузећа, удружења грађана и друге институције, омладински простори могу осигурати приступ ресурсима, стручњацима и додатним финансијским средствима, што им омогућава да дуже опстану и одговоре на потребе младих. Ангажовање волонтера и родитеља кроз заједничке активности, попут организације догађаја или помоћи у одржавању простора, додатно јача осећај припадности и заједничке одговорности у локалној заједници. Поред тога, организовање међугенерациских програма који укључују одрасле и старије чланове заједнице у активности омладинског простора доприноси међусобном разумевању, међугенерациској солидарности и стварању ширих мрежа подршке.

Како пратити успешност рада простора и програма?

Евалуација и мониторинг програма за младе важни су за разумевање утицаја реализованих и унапређење будућих активности у омладинском простору. И један и други процес заснивају се на програму омладинског простора и постављеним циљевима и активностима програма у односу на потребе младих.

Питања која се постављају током евалуације обухватају различите аспекте, попут: шта су главни циљеви програма и да ли су циљеви постигнути, које су конкретне промене постигнуте међу младима, и да ли је програм био прилагођен потребама и интересима корисника. Такође, евалуацијом програма омладинског простора истражују се и препреке и изазови идентификовани током имплементације и како су они превазиђени.

Мониторинг подразумева континуирано праћење реализације програма како би се осигурало да активности теку у складу с планом и да се на време препознају и отклоне потенцијални проблеми. Кроз мониторинг се прате кључни показатељи, попут броја корисника, нивоа ангажовања младих и степена задовољства учесника.

Да би евалуација и мониторинг били што приступачнији и разумљивији младима, важно је користити једноставан језик и прилагођене методе. На пример, уместо формалних анкета, могу се користити **креативне радионице, графички прикази** или **друштвене игре** које омогућавају младима да искажу своје мишљење и идеје. Такође, **редовно дељење резултата евалуације** са младима и заједницом може допринети већем поверењу и ангажовању.

Евалуација и мониторинг треба да буду динамичан и континуиран процес, а не само завршна фаза било ког програма. Редовно праћење омогућава правовремене промене у програму како би се обезбедило да је програм и даље релевантан и даје резултате, али и да омогући идентификацију прилика за унапређење и иновације.

Планирање будућности: Стратегије за континуиран раст и развој простора

Омладински простор будућности је омладински простор који се развија, расте и увек иде у корак с временом!

Кључ за то је јасна, али флексибилна стратегија – план који може да се прилагоди променама и стално доноси нешто ново. Приоритет је **улагање у едукацију** – како особља, тако и волонтера – како би стекли знања и вештине потребне за рад с младима и унапређење програма. Што је тим боље припремљен, то ће активности бити занимљивије и корисније за младе у заједници. **Повезивање са сличним просторима** у другим местима отвара врата за размену идеја, искустава и успешних пракси, што додатно јача заједницу.

Да би омладински простор био релевантан и привлачан, важно је да **прати савремене трендове** – од дигиталних алата за комуникацију и промоцију, до одрживих „зелених“ иницијатива. Поред тога, потребно је да се развијају активности које подстичу **креативност, предузетништво и заједничко решавање проблема** у локалној средини.

Дугорочно, циљ је проширити активности, привући нове кориснике и осигурати финансијску одрживост простора кроз пројекте и фондове. Планирање за кризне ситуације, попут смањења финансијске подршке или других изазова, кључни је део стратегије. Овако осмишљен приступ осигурава да омладински простор постане и остане место где млади могу да се окупљају, развијају своје идеје и допринесу развоју своје заједнице – чак и у најмањим селима.

Завршна реч

Свака заједница има своје неформалне тачке окупљања – било да је то сеоска продавница, игралиште или станица. Али замислимо простор у којем се млади не задржавају зато што чекају, већ зато што стварају. Омладински простори у руралним срединама нису луксуз, већ стратешка потреба. Они су инвестиција у локални потенцијал и јасна порука да заједница препознаје младе као носиоце развоја.

Ови простори омогућавају младима да развијају идеје, стичу вештине, сарађују и остају у својој средини не због недостатка избора, већ због присуства смислених могућности.

Овај приручник не нуди универзална решења – уместо тога, он пружа алат који може да помогне заједницама да осмисле сопствени приступ, у складу са локалним специфичностима. Свака средина има своје изазове, али и ресурсе – од људи до природних и културних вредности – који чекају да буду повезани у функционалну целину.

Покретање омладинског простора је процес, а не тренутак. Захтева партнерство – са младима, локалним институцијама, организацијама и појединцима. Кључ је у томе да простор буде функционалан, одржив и у служби младих.

Омладински простор не мора да буде велики, али треба да буде смислен, одржив и у функцији младих. То је добитак за целу заједницу.

Као што је речено на самом почетку

Омладински простори у руралним заједницама могу бити ограничени у ресурсима, али потенцијал развоја остаје неограничен.

Прилог 1.

Опис посла за омладинске раднике и раднице

КЉУЧНЕ ОДГОВОРНОСТИ ОМЛАДИНСКИХ РАДНИКА/ЦА:

Осигурање редовног спровођења активности у омладинском простору:

- Припрема и управљање програмом омладинског простора (заједно са менторком омладинског простора и омладинским радником/цом) и обезбеђивање редовне реализације активности које одговарају потребама младих и усклађене су са Локалним акционим планом за младе (ако постоји).
- Планирање, организовање, координација и вођење низа активности, укључујући едукативне радионице, активности слободног времена и друштвене догађаје до 2 пута недељно (активности могу бити организоване са младима, од стране младих или других актера).
- Обезбеђивање неопходне подршке када активности организују млади.
- Осигурање да све активности имају потребне материјале и ресурсе.

Осигурање досезања, ангажовања и учешћа младих:

- Спровођење активности у циљу информисања, изградње односа и активног ангажовања младих, подстичући њихово учешће у активностима и програмима омладинског простора.
- Формирање група младих са различитим интересовањима и подршка њиховом дугорочном личном и социјалном развоју и активном укључивању у активностима омладинског простора.
- Осигурање активног и равноправног учешћа младих из различитих група, укључујући рањиве групе младих (млади са смањеним могућностима).
- Мотивисање, грађење капацитета и супервизија младих да преузму проактивну/лидерску улогу у организовању активности (нпр. квалитетне активности слободног времена, хуманитарне активности у омладинском простору или заједници), учествују у процесима доношења одлука. Ово подразумева континуирано ангажовање кроз редовне састанке, комуникацију, обуке и индивидуални рад.
- Изградња и континуирано оснаживање волонтерске структуре, формалне или неформалне групе младих.
- Заступање за развој омладинске политике, успостављање механизма за активно учешће младих у процесима доношења одлука.

Информисање, подршка и вођење младих:

- Јасно стављање до знања младима да сте доступни да их подржите.
- Пружање редовне супервизије и подршке младима када је потребно и праћење њиховог личног развоја.
- Спровођење редовне сесије рефлексије са младима након активности које су водили како би се унапредило њихово учење и развој.
- Одржавање релевантних контаката и информација о услугама које пружају друге институције и организације како би информисали и упутили младе да добију адекватну подршку.
- Обезбеђење релевантних, правовремених и тачних информација о текућим приликама за лични развој.

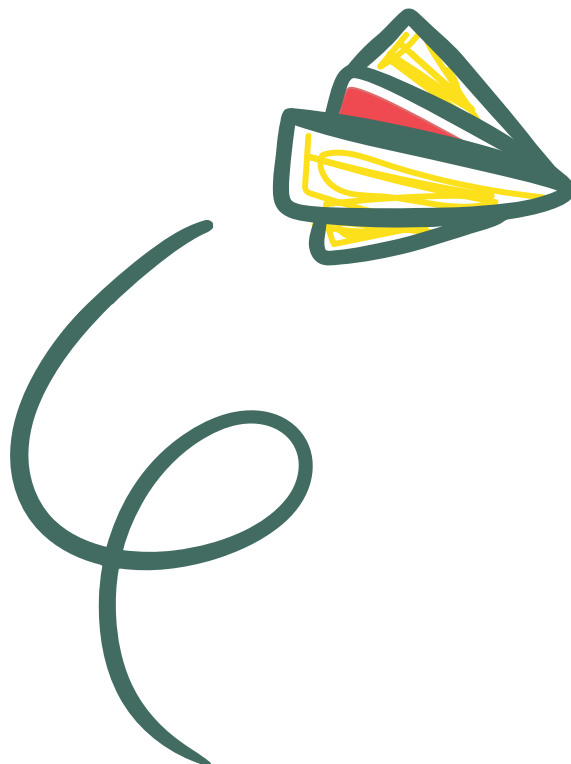

Одржавање здравог и сигурног окружења:

- Обезбеђивање омладинског простора који је сигуран и инклузиван за све младе, придржавајући се политика и процедура о здрављу и сигурности деце и младих, као и Етичког кодекса омладинских радника.
- Умрежавање и изградња односа.
- Изградња позитивних односа са младима, родитељима и члановима заједнице.
- Успостављање контаката и блиска сарадња са волонтерима и другим актерима (школе, ОЦД, институције итд.) како би се умрежили и пружила свеобухватна услуга за младе.
- Вођење евиденције.
- Вођење тачне евиденције о присуству, активностима и евентуалним инцидентима, у складу са политикама и процедурама о здрављу и сигурности деце и младих, као и са захтевима за извештавање ГИЗ-а.
- Вођење евиденције о личним плановима развоја младих у складу са политикама и процедурама о здрављу и сигурности деце и младих.
- Припремање извештаја о спровођењу активности и постигнутим резултатима и учествовање на координационим састанцима.

Промоција:

- Промоција и омладинског простора и активности међу младима и широм заједницом.
- Професионални развој.
- Учествовање у обукама и развојним приликама како би се унапредиле вештине и знање релевантно за улогу омладинских радника.

Прилог 2.

Пример радионице са младима у омладинском простору о истраживању потреба младих – Брезовице, град Ваљево

ЦИЉ АКТИВНОСТИ: Повезивање младих из Брезовица са простором омладинског простора. Мапирање потреба младих у односу на простор.

Време трајања	Активност	Опис активности	Неопходни материјал
30 мин	Отварање и упознавање	- Отварање радионице, представљање тренеркиња - Представљање зашто имамо клуб – подсећање на пројекат - Представљање учесника/ца Круг представљања: име, нешто о себи, у ком својству су овде Игрица за упознавање Сваки учесник/ца добија папир А4 са штампаном мрежом за икс-окс. У сваку коцкицу учесници треба да упишу нешто о себи: неки хоби који имају, нешто што воле да раде, чиме се баве итд. Затим се учесници крећу по просторији и покушају да пронађу особе које су уписале исту ствар у своју мрежу. Када је пронађу, упишу име те особе у тај квадрат. Ко први успе да у линији (хоризонтално, вертикално или дијагонално) упише 3 различита имена – он или она је победник/ца (игра се док не буде 5 победника/ца.), Изазовнија верзија је да морају да имају и вертикалну и хоризонталну и дијагоналну линију попуњену. Није дозвољено понављање имена особа у својој мрежи.	Папир А4 са штампаном мрежом за икс-окс Хемијске или фло-мастери
85 мин (ТОТАЛ)	Омладински клуб	Шта је за младе у Брезовицама омладински клуб? Олуја идеја која се записује на флип чарт папиру	Флипчарт папир, Маркери

10 мин – олуја идеја 40 минута (25 мин рад у групама и 15 мин презента- ције и дискусија) 35 мин (20 мин рад у групама + 15 мин презента- ције и дискусија)		2. У односу на то како виде омладински клуб, како би млади волели да се користи омладински клуб у Брезовицама – за које активности/за које потребе младих? Рад у групама (мешовите групе по структури учесника) – писање идеја на флип чарту или на самолепљивим папирима у боји 3. Омладински клуб у Брезовицама Рад у групама – цртање/писање и презентације Учесници су подељени у групе према питањима, свака група добија флипчарт папир са питањем и материјале за цртање. Инструкција је да нацртају како они замишљају омладински клуб у Брезовицама и одговор на питање. Питања за флипчарт (1 папир – 1 питање): 1. Како клуб изгледа (унутра и споља, како неко ко прође ходником школе зна да је ту)? Како се наш омладински клуб разликује од просечне учионице? 2. Како осигуравамо да омладински клуб у школи буде „део“ школе, а да не угрозимо безбедност ученика у школи? У које време би требало да клуб буде отворен? 3. Ко у њему ради/борави/спроводи активности? Које омладински клуб „припада“? Шта је наша улога у омладинском клубу (младих али и релевантних актера)? Презентације и дискусије	2. Флипчарт папир Маркери и фломастери (најмање 8 различитих боја, а идеално 16 различитих боја) Креп трака или селотејп 3. Самолепљиви папирчићи у боји Флипчарт папир са питањима за размишљање (унапред припремити А4 папир са питањима и окачити на видно место) Маркери и фломастери
10 мин	Затварање	Финални коментар, закључци Позив присутнима да задрже материјал креиран на радионици за даљи развој омладинског клуба. Упућује се позив на дијалог и сарадњу са релевантним актерима у заједници који делују у интересу младих.	

Прилог 3.

Предлог програма омладинског простора креиран у складу са радионицом о мапирању потреба младих - Костолац

1. ФАЗА РАЗВОЈА – досезање и активација младих

АКТИВНОСТИ СЛОБОДНОГ ВРЕМЕНА, ДОСЕЗАЊЕ И DROP-IN КУЛТУРА

У почетној фази успостављања Инфо кутка нагласак се ставља на активности слободног времена, досезање и drop-in културу, са спорадичним едукативним радионицама (услед непостојања буџета и Документа омладинске политике на локалном нивоу).

Активности слободног времена могу се дешавати 1-3 пута недељно, и у већини случајева не захтевају буџет, него ресурсе у виду људских ресурса (координатор/ка и млади).

Одређени ресурси се могу прикупити из локалне заједнице и других донатора. Ове активности се користе за мотивисање младих да учествују у активностима, али и да преузму активно учешће и одговорност за организовање истих.

Кроз овај процес и супервизију координатора/ке, млади такође стичу преносиве вештине.

Важно је да активности буду реализоване у време које одговара младима (што често укључује вечерње часове или викенде).

Чекаоница и drop-in култура

Чекаоница је првенствено намењена за младе путнике али и за друге младе који имају и неколико сати (минута) слободног времена.

Уз горе наведену техничку опрему и друштвене игре, музику и освежење креира се топла и youth friendly атмосфера где млади могу да спонтано да дођу и да ћаскају, да се друже, али и да користе интернет, да се информишу и ураде неке своје задатке (користећи лаптопове).

Идеално би једнако тако било да се испред Инфо кутка постави стони фудбал или нека слична игра која ће привући младе (међутим услед малог простора размотрити опцију складиштења истог или набавку неког другог атрактивног „реквизита“ који може да привуче младе за провођење слободног времена).

Са „младим путницима“ може се договорити и одржавање радионица уколико то време дозвољава.

Улога координатора/ке КЗМ:

Координатор/ка користи овај простор за успостављање односа и поверења са младима кроз неформални разговор, информише и мотивише младе да се укључују у друге активности.

Спонтани, пријатан, опуштен и искрен приступ младима је од кључног значаја.

Квиз вече

Заједно са младима дефинисати назив који ће њима бити занимљив и од којег ће се направити „бренд“.

Ова активност се може реализовати у оквиру омладинског простора као активност слободног времена, али може служити и као активност за досезање младих.

Могуће организовање активности на отвореном простору (местима где се млади окупљају, парк, градска плажа – долазимо код њих) или се може направити договор са кафићима да се у договорено време одржава квиз (нпр. сваки последњи петак у месецу - постоји обострана корист).

Пре одржавања квиза потребно је промовисати догађај (друштвене мреже, плакати, итд) где се млади могу пријављивати по тимовима.

Могу се обезбедити и симболичне награде из донација предузетника локалне заједнице. (награде могу бити и вредне али и смешне и занимљиве - Уколико постоји буџетска могућност, учесницима квиза се обезбеди безалкохолно пиће (сок, кафа, чај) како бисмо показали младима да је забава могућа и без алкохола, али и да нам је за квиз потребно да нам мозак боље трезвено функционише 😊

На овим догађајима се промовише Омладински простор и позивају се млади да нам се придруже у простору (могуће је направити и пар квиз питања о самом простору и нашим активностима како би било још занимљивије).

Потребни ресурси:

лаптоп, пројектор, видео бим, озвучење, симболичне награде.

Младима који организују догађај обезбедити мајице са визуелном идентитетом омладинског простора, како би се промовисао омладински простор и јачао идентитет припадности.

Укључивање младих:

Ова активност се обавезно реализује заједно са групом младих (Quizz Team или Квиз тим), који припремају питања, осмишљавају догађај, а улога координатора/ке је да буде подршка у остваривању контакта и других ресурса.

Важна напомена:

Уколико већ не постоји група младих која би била за ово заинтересована, прва активност Квиза се може организовати од стране Координатора/ке, а на том догађају се мотивише група младих да помогну при организовању следећих Квизова.

После спровођења активности одржати састанак евалуације/рефлексије са младима који су учествовали у организовању (шта је било добро, шта је могло боље). На тај начин млади уче из искуства. Уколико се не спроведе рефлексија губи се 30% учења.

Забавно-рекреативни спортски догађаји

Ово може бити једна од активности за досезање младих, а у зависности од варијација и успостављања поверења између младих и представника ЈЛС и др. државних институција.

Представља одржавање рекреативних, пријатељских и пре свега забавних утакмица (у одабраном спорту).

Могу се оформити и мешани тимови да би догађај промовисао равноправност, инклузивност али пре свега забаву. Догађај може позвати на формирање тима младих који ће играти против нпр. представника/ца ЈЛС (или могу бити мешани тимови).

Варијације на тему су многобројне (могу се формирати тимови различитих подгрупа младих како би се одржао турнир нпр. путници против гасера, или из различитих делова града).

Активност се може организовати у сарадњи са спортским удружењима.

Уколико желимо да досегнемо баш специфичну групу младих из једне заједнице која је изолована, можемо отићи баш у ту заједницу и организовати овакав један турнир. На овај начин се успоставља поверење са тим младима, али их укључујемо и у наше програме. Уколико постоји више таквих заједница, исту активност поновити и у њима, а касније се заједнице могу такмичити међусобно. Ова активност промовише социјалну инклузију, толеранцију и спречавање дискриминације.

Младе са турнира из удаљених заједница позивамо да дођу наш простор и да се укључе у наше активности.

Такође, уколико долазак младих у простор није могућ, у каснијој фази могу се спроводити континуиране активности и директно у тим заједницама (**измештени омладински рад** – ми одлазимо код младих уместо да млади дођу до нас).

Потребни ресурси:

мајице за различите тимове (није обавезно), спортски реквизити у зависности од одабраног спорта, озвучење, симболичне награде, освежење (вода), особа која ће водити догађај. Потребна сагласност и дозвола.

Укључивање младих:

Ова активност се обавезно реализује заједно са групом младих уз координацију координатора/ке КЗМ. Од самог старта укључити младе у осмишљавање догађаја, поделити одговорности и задужења (промоција догађаја, обезбеђивање озвучења итд, пакета воде од локалних спонзора). У каснијем периоду пријатељски турнири се могу одржавати једном месечно између различитих група младих.

После спровођења

активности одржати састанак евалуације/рефлексије са младима који су учествовали у организовању.

Филмско вече	Заједно са младима дефинисати назив који ће њима бити занимљив и од којег ће се направити „бренд“ (нпр. CinemaConnect, FilmScore, Блејаоница). Важна напомена је питање ауторских права које се мора проверити, како не бисмо дошли у сукоб са законским регулативима. Могуће организовање активности у омладинском простору али и на отвореном простору (уз добијање дозвола). У оквиру омладинског простора, одабира се филм који може служити чисто за забаву или који ће нам послужити као едукативни материјал за даљу дискусију око неке друштвено ангазоване теме. Активистички биоскоп је формат у оквиру којег се приказују документарни и друштвено ангажовани филмови који постављају питања о друштвеним дешавањима о којима се ћути.. (родна равноправност, дискриминација, LGBTQI+ права ...) Пројекција филма са дискусијом Користећи филм као средство комуникације стварамо простор за освешћивање, образовање, разговор и друштвени ангажман. Такође као једна од могућих дугорочних активности је и оснаживање младих да они креирају своје аматерске филмове (може прерасти у програм). Може укључивати радионице на ову тему где могу позвати стручњаци или пак млади са искуством у овој области. Млади се могу обучити да праве мале кратке филмове (који су друштвено ангажовани) са мобилним телефонима, који се касније могу и презентовати широј јавности (насиље код младих, изазови са којима се младих суочавају, итд.)	Потребни ресурси: лаптоп, пројектор, видео бим, озвучење. Укључивање младих: Прва активност може бити организована уз пуну координацију координатора/ке КЗМ. Код опције где се филм користи као едукативни алат за отварање дискусије, координаторка је особа која припрема питања и фацитира дискусију младих (води радионицу). Постепено се ова активност може пребацивати на младе, започињући са гледањем филмова као провођење слободног времена. Ипак, будите упознати са темом филма и са самим филмом како би се осигурао адекватан и примерен садржај за младе. (млади понекада дођу са идејом гледања различитих филмова – нпр. „филова за одрасле“ под изговором сексуалног образовања, што дакако није прихватљиво, или филмова које промовишу вредности који се противе људским правима...)
Вече друштвених игара	Млади се позивају на вече друштвених игара у омладинском простору. Ово могу бити друштвене игре, пантомима, караоке...шта год је интересантно младима. Ова активност може постати устаљена пракса, нпр. сваког уторка увече.	Потребни ресурси: Препорука је да КЗМ пронађе средства за куповину ових игара, да ли из буџета или из других донација. Уколико тренутно не постоји могућност за куповину игара питати младе да донесу своје.

	Сврха ове активности је социјализација младих, креирање власништва над простором од стране младих, креирање културе доласка младих у простор, корисно провођење слободног времена. Кроз ову активност, користећи неформалне разговоре, координатор/ка успоставља однос и поверење са младима, као и кроз опуштен разговор разговара са младима о изазовима са којим се суочавају, њиховим интересовањима, потребама итд.	Укључивање младих: На самом почетку ова активност мора бити организована и подржана од стране координатора/ке, а у каснијој фази може се одабрати одређена особа из редова младих која ће бити задужена за ову активност. Важна напомена: Музика и грицкалице су обавезне 😊. Обезбеђивање грицкалица може бити и заједничко прављење кокица. Важна напомена за музику, координатор/ка се прилагођава музичком укусу младих (понекада то зна бити болно 😊 – али то може водити и у даљу дискусију и активност анализирања речи песама и какве поруке добијамо кроз песме).
Инфо кутак	Информисање младих захтева одређену вештину. Но свакако почетна тачка може укључивати прикупљање информација од интереса за младе: - Мобилност-могућност путовања и волонтирања - Образовање (стипендије, студирање, доступни семинари тренинзи, обуке, кампови) - Здравље, - Каријерно вођење и саветовање, запослење - Практична питања из свакодневног живота - Слободно време, спорт и културна дешавања - Одмори и путовања Релевантне информације се могу делити на сајту и на друштвеним мрежама, као и на инфо табли која је окачена на видно место у простору. Уколико се у неком моменту набави и ТВ, информације од интереса се могу приказивати и на ТВ. Информације морају бити релевантне, правремене и прилагођене младима. У оквиру инфо кутка могу се организовати и информативне радионице где се представља рада других удружења младих и за младе (што је уједно и позив на активизам).	Улога координатора/ке КЗМ: у потпуности одговорна за прикупљање ових информација и дељење садржаја. Касније се ова активност може у оквиру Документа омладинске политике на локалном нивоу расписати и поверити неком другом актеру. Препорука је да се успоставе контакти са удружењима младих и за младе, националним асоцијацијама како би се добијале информације. Инфо-кутак може имати и проактивнију улогу, а то је да се при јавним акцијама такође деле информације од значаја младима.

Излет у природи	Успоставити контакт са планинарским удружењима и размотрити могућност заједничког организовања излета за младе. Овде је веома важно да пазимо на политику заштите и сигурности деце и младих. Стога морамо бити упознати са релевантним здравственим информацијама младих, као да имамо сагласност родитеља уколико су малолетна лица у питању.	Улога координатора/ке КЗМ: Успостављање контакта са планинарским удружењима. Информисати младе. Координисати процес пријаве и прикупљање релевантних података. Одлазак на излет са младима. Обезбедити да родитељи имају ваш број телефона.
Едукативне активности-радионице Флексибилност одржавања едукативних радионица се задржава до усвајања Документа омладинске политике на локалном нивоу и опредељења буџета.		
Радионице за психолошку подршку младима (ментално здравље)	Ова активност се реализује у сарадњи са ОЦД. Потребно је ускладити број радионица директног рада са младима и расположивих ресурса (имајући у виду да тренутно не постоји буџет)	Улога координатора/ке: Подршка и логистика око времена одржавања и потребног материјала. Могуће и позивање младих на активности.
Дигитални маркетинг	Ова активност се реализује у сарадњи са ОЦД. Потребно је ускладити број радионица директног рада са младима и расположивих ресурса (имајући у виду да тренутно не постоји буџет)	Улога координатора/ке: Подршка и логистика око времена одржавања и потребног материјала. Могуће и позивање младих на активности.
Гостовање успешних Костолчана	Ова активност не захтева много ресурса нити буџета, тако да се може организовати уз ангажовање координатора/ке за младе и младих. Успешност активности зависи од броја успешних Костолчана, њиховог времена и добре воље. Дакако је велика вероватноћа одазива уколико се при молби позовемо да чињеницу да су мотивација и инспирација младима из Костолца. Овакве активности се могу организовати као радионице, трибине, али и разговори путем конференцијског позива. Координатор/ка или млада особа може имати улогу фацилитатора/ке догађаја. Понекад је потребно имати и припремну сесију са младима да бисмо заједно размотрили питања која се могу питати и на које се може развити дискусија.	Улога координатора/ке: Успостављање контакта са успешним лицима или одржавање састанка са младима и испитивање њихових идеја и контаката. Ова активност се може организовати заједно са младима за друге младе Костолца.
Друге едукативне радионице	Генерално треба бити отворен за активности и других удружења који хоће да спроведу активности у простору, па чак имати и проактиван став и позвати неке од удружења да организују краткорочне радионице.	Улога координатора/ке: Контактирати друга удружења и питати их за могућност одржавања активности.

Оснаживање младих за активизам

Обуке за писање пројеката	У овој фази ова активност се може реализовати једино уколико неко од из редова удружења и стручњака жели волонтерски да спроводи ове активности.	Улога координатора/ке: Контактирати друга удружења и питати их за могућност одржавања активности
Радне акције	Заједно са младима дефинисати коју радну акцију би желели да спроведу, а потом заједно са њима организовати исту. Ова активност се може спроводити једном месечно или једном у 3 месеца, у зависности од интересовања младих.	Улога координатора/ке: Одржати састанак са младима, пружити подршку при организовању радне акције. Бити контакт и посредник између ЈЛС и младих, при добијању потребних дозвола (уколико потребно). После радне акције спровести састанак евалуације/рефлексације (шта је било добро, шта је могло боље). За радне акције обезбедити освежење и храну (уколико потребно) из локалне заједнице или буџета ЈЛС.
Активизам Ноћни превоз	Једна од првих активности у којој млади могу да јавно заговарају и уђу у дијалог са представницима ЈЛС је исказивање потребе за ноћним превозом.	Улога координатора/ке: Одржати састанке са младима и припремити их за дијалог са доносиоцима одлука. Обезбедити простор за састанак и сусрет доносиоца одлука и младих.

Препоруке за активно учешће младих

- Мотивисати младе да се укључују у активности, семинаре и тренинге које спровode друга удружења и асоцијације у Србији и шире (посебан фокус на КОМС).
- На овај начин млади не само да стичу преносиве вештине него их и подстичемо на активно учешће и волонтирање. Добра пракса је да уколико нека млада особа оде у студијску посету, да направи презентацију и пренос знања на друге младе.
- У оквиру Документа омладинске политике на локалном нивоу дефинисати меру малих грантова (Youth fund) који ће мотивисати младе на активно учешће у заједници, као и формирање неформалних група младих, а потом и удружења за младе.

На крају крајева, омладинским простором треба да управљају млади, кроз своја удружења и неформалне групе, стога морамо учинити додатне напоре ка њиховом оснаживању. Чак понудити да простор младима буде база деловања док се не оснаже у потпуности. Модел управљања омладинским простором је предмет даљег разматрања у будућности када се за то буду креирали услови - ко-менаџмент између ЈЛС и конзорцијума удружења, или пак потпуно поверавање управљање простора конзорцијуму удружења.

Распоред

Распоред је креиран као предлог, а треба га прилагодити у складу са ресурсима и интересовањима (с обзиром на чињеницу да не постоји опредељен буџет за 2024. год, средства и ресурси се примарно ослањају на постојеће ресурсе и на потенцијално прикупљање средстава из локалне заједнице и других донатора).

Време трајања	1 месец	2 месец	3 месец	4 месец	5 месец	6 месец
Чекаоница и drop-in култура	x сваки дан	x сваки дан	x сваки дан	x сваки дан	x сваки дан	x сваки дан
Слободно време и досезање младих						
Квиз	1 месечно	1 месечно	1 месечно	1 месечно	1 месечно	1 месечно
Филмско вече	2 x месечно	2 x месечно	2 x месечно	2 x месечно	2 x месечно	2 x месечно
Друштвене игре	2 x месечно	2 x месечно	2 x месечно	2 x месечно	2 x месечно	2 x месечно
Спортски догађај		X		X		X
Излет у природи			X		X	
ИНФО КУТАК	X	X	X	X	X	X
Едукативне радионице						
Радионице за психолошку подршку младима (ментално здравље) у сарадњи са другим ОЦД	1-2 x месечно У складу са могућностима	1-2 x месечно У складу са могућностима	1-2 x месечно У складу са могућностима	1-2 x месечно У складу са могућностима	1-2 x месечно У складу са могућностима	1-2 x месечно У складу са могућностима
Дигитални маркетинг	У складу са могућностима	У складу са могућностима	У складу са могућностима	У складу са могућностима	У складу са могућностима	У складу са могућностима
Гостовање успешних Костолчана		x У складу са могућностима		x У складу са могућностима		
Друге едукативне радионице	У складу са могућностима	У складу са могућностима	У складу са могућностима	У складу са могућностима	У складу са могућностима	У складу са могућностима
Оснаживање младих за активизам и развој заједнице						
Радна акција	x					
Обуке за писање пројеката	У складу са могућностима	У складу са могућностима	У складу са могућностима	У складу са могућностима	У складу са могућностима	У складу са могућностима

Након дефинисања, усвајања и хармонизације Документа омладинске политике на локалном нивоу са Стратегијом за младе у Републици Србији за период од 2023. до 2030. године, а посебно у следећим областима:

Посебан циљ 2.

Просторни капацитети и услуге за спровођење омладинске политике су унапређени и функционални у свим ЈЛС.

Посебан циљ 3.

Млади су активни учесници друштва на свим нивоима.

Посебан циљ 4.

Млади имају равноправне могућности и подстицаје да развијају своје потенцијале и компетенције, које доводе до социјалног и економског осамостаљивања.

Посебан циљ 5.

Створени услови за добро здравље, безбедно окружење и социјално благостање младих.

Потребно је редефинисати програм у складу са прописаним мерама, као и проширити на области подстицања запошљавања младих, здравља, активног учешћа.

Прилог 4.

Фотографије активности у омладинским просторима

Фотографија бр.1

Фестивал Недеља позоришта
у Дому културе у селу Сонта, Апатин

Фотографија бр.2

Радионица о заштити деце и младих
у омладинском простору у селу Рача, Куршумлија

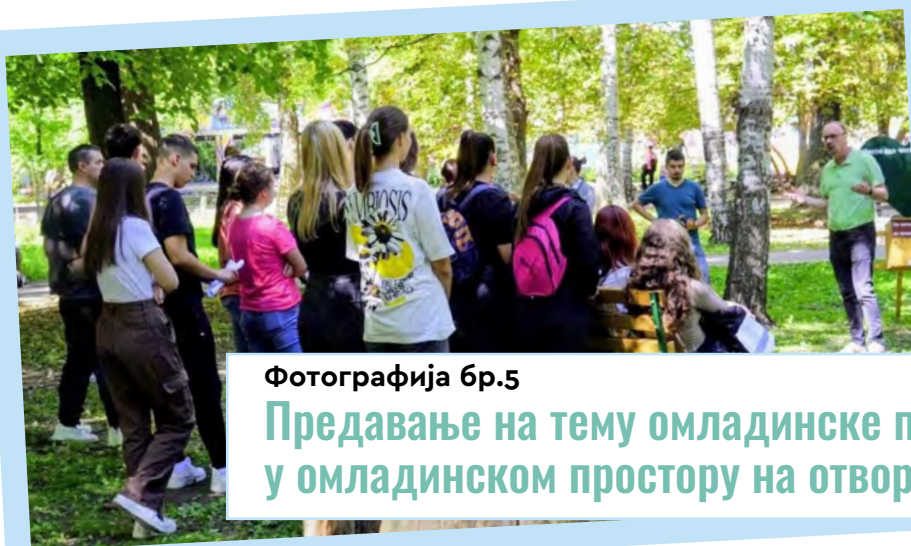
Фотографија бр.3

Дружење у омладинском простору на отвореном, Обреновац

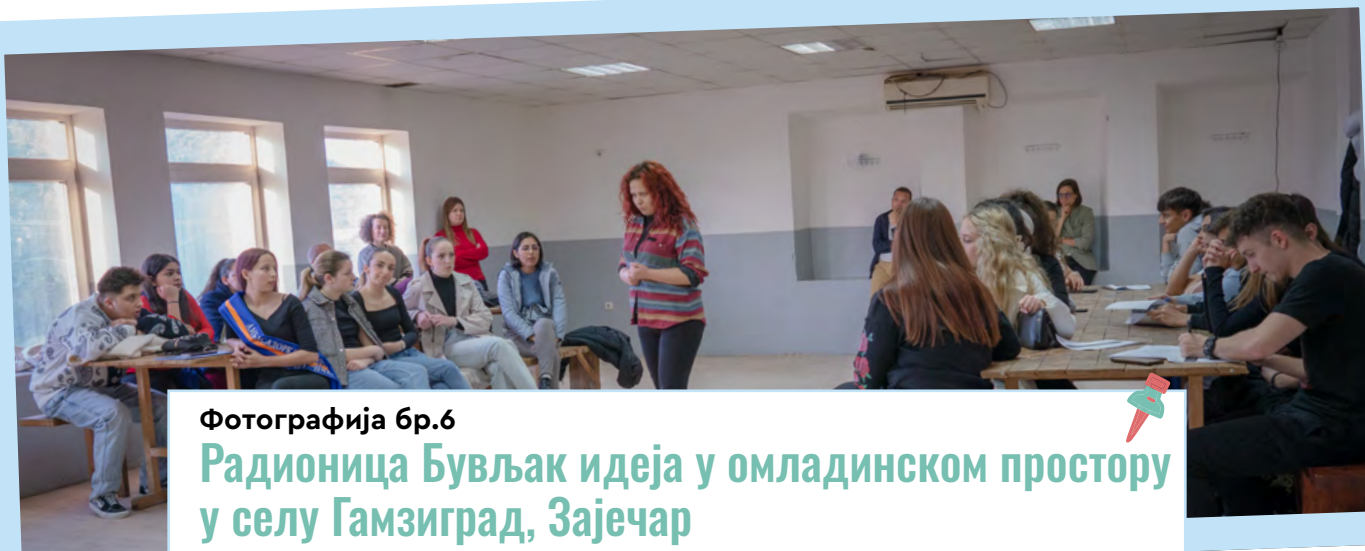
Фотографија бр.4

Еколошко – едукативни фестивал ВОДА, ВАТРА, ЗВУК, омладински простор у селу Кљајићево, Сомбор

Фотографија бр.5

Предавање на тему омладинске политике у омладинском простору на отвореном, Сокобања

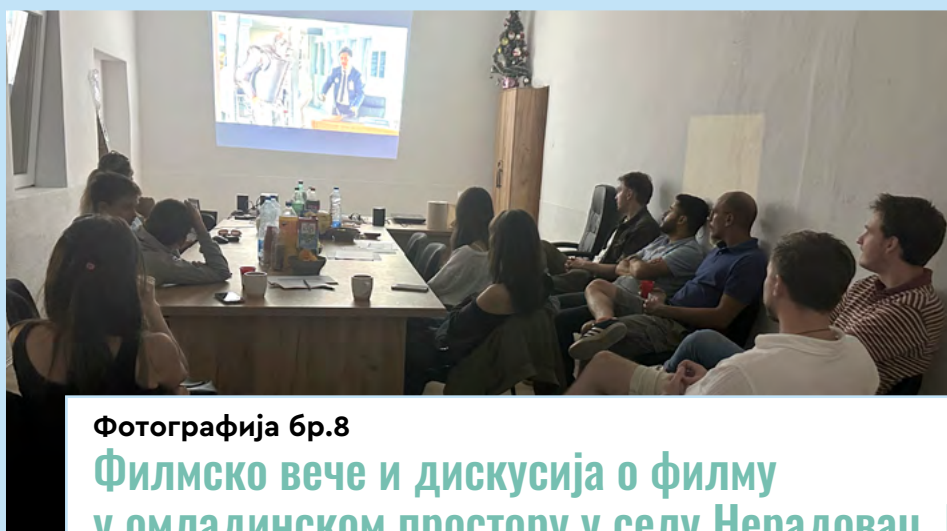
Фотографија бр.6

Радионица Бувљак идеја у омладинском простору у селу Гамзиград, Зajeчар

Фотографија бр.7

Радионица планирања активности у омладинском простору у Костолцу

Фотографија бр.8

Филмско вече и дискусија о филму у омладинском простору у селу Нерадовац, Врање

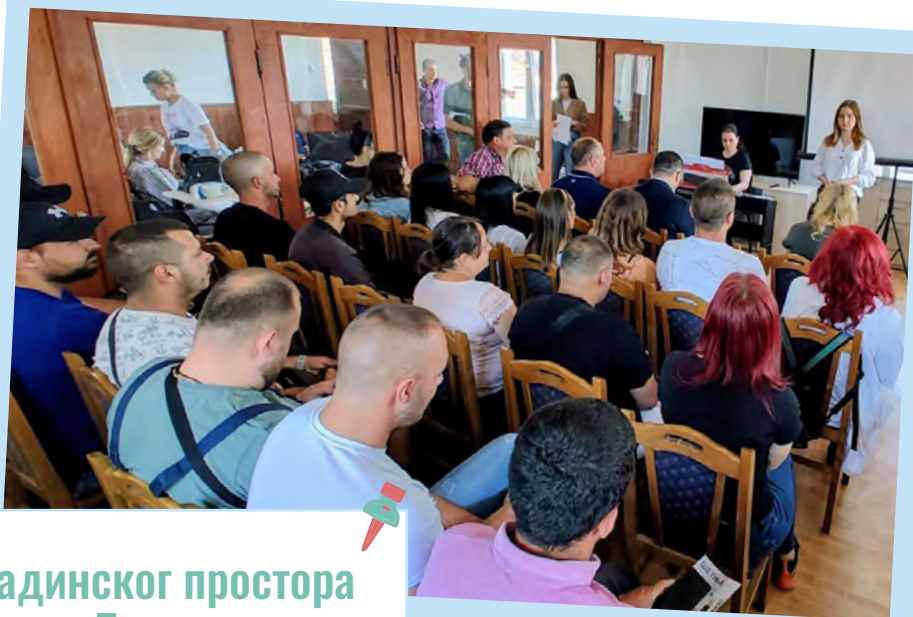
Фотографија бр.9

Радионица прављења тераријума
у омладинском простору у селу Брезовице, Ваљево

Фотографија бр.10

Радионица сликања у омладинском
простору у селу Стубал, Владичин Хан

Фотографија бр.11

Отварање омладинског простора
у селу Степојевац, Лазаревац

Референце

- **Андрашевић, М., и сарадници.** (2015). Речник омладинске политике – дефинисање појмова, актера омладинске политике у Републици Србији и њихових улога. Национална асоцијација практичара/ки омладинског рада (НАПОР). [recnik-omladinske-politike-2015.pdf](#)
- **Davies, A., Lockstone-Binney, L., & Holmes, K.** (2021). Recognising the value of volunteers in performing and supporting leadership in rural communities. *Journal of Rural Studies*.
- **Гулан, Б.** (2019). Руралне средине у Србији – спасавање села и државе. Прометеј.
- **Министарство туризма и омладине.** (2023). Приручник за израду документа јавне политике за младе на локалном нивоу. <https://mto.gov.rs/extfile/sr/2624/2023-08-02%20Prirucnik%20za%20izradu%20dokumenta%20javne%20politike%20za%20omlade%20na%20lokalnom%20nivou%20-%20verzija%20za%20web.pdf>
- **Министарство туризма и омладине.** (2024). Истраживање положаја и потреба младих у Републици Србији 2024. <https://mto.gov.rs/extfile/sr/7971/Istrazivanje112024.pdf>
- **Omotosh, A. O. (2024).** The contribution of Enactus global sustainability initiative to youth empowerment and community development. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 25(4), 865–884. [https://doi.org/\[unesi DOI ako ga ima\]](https://doi.org/[unesi DOI ako ga ima])
- **ОПЕНС.** (2021). Стандарди омладинских простора (омладински клубови, омладински центри и омладински ресурсни центри). [ed7fd258-opens-standardi-omladinskih-prostora.pdf](#)
- **Schorn, M.** (2022). Implementing youth-oriented policies: A remedy for depopulation in rural regions? *Vienna Yearbook of Population Research*, (Vol. 21), pp. 107–147
- **Влада Републике Србије.** (2023). Стратегија за младе у Републици Србији за период од 2023. до 2030. године. Службени гласник РС, бр. 9/2023. <https://pravno-informacioni-sistem.rs/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2023/9/1/reg>
- **Влада Републике Србије.** (2023). Акциони план за период од 2023. до 2025. године за спровођење Стратегије за младе у Републици Србији за период од 2023. до 2030. године. Службени гласник РС, бр. 57/2023. http://demo.paragraf.rs/demo/combined/Old/t/t2023_07/SG_057_2023_001.htm

